

บทที่ 6

บทตรวจสอบความเป็นจริงขององค์ธรรมความเป็นโลกุตตระ และตัวแบบพัฒนาการของอริยชน

ในบทนี้เป็นการตรวจสอบความเป็นจริงของการวิเคราะห์ในบทที่ 5 อย่างตรงทุกประเด็นที่สำคัญ เพื่อยืนยันผลการศึกษาวิจัยกับแหล่งอ้างอิงข้อมูลในพระไตรปิฎกเกี่ยวกับหมวดธรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพุทธวจนะของพระพุทธองค์ที่ทรงตรัสรับรองความเป็นโลกุตตระบุคคลด้วยเหตุ ด้วยองค์ประกอบอะไร อย่างไร ให้เป็นที่แจ้งชัดแก่เหล่าสาวกภูมิผู้มีศรัทธามั่นคง ใฝ่รู้ ใฝ่ฝึกฝน ปฏิบัติจนก้าวข้ามพ้น โศตรปฏุชนมาสู่ โศตรอริยชน ได้เป็นลำดับขั้นตอนจากระดับเบื้องต้นท่ามกลางบั้นปลายได้อย่างไร

มีหัวข้อในการตรวจสอบ 3 ประเด็นได้แก่

- 6.1 การตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นของชุดองค์ความรู้จรณะ 15 วิชชา 8 ในสาระสำคัญ 10 ประการ
- 6.2 ประเด็นการพิจารณาปัญญารอบรู้ของผู้มีวิชาจรณสัมปันโน
- 6.3 ตัวแบบพัฒนาการของอริยชน

6.1 การตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นของชุดองค์ความรู้จรณะ 15 วิชชา 8 ในสาระสำคัญ 10 ประการ

ประโยชน์ในข้อนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ง่ายและชัดเจนในการเรียนรู้ฝึกฝนไปพร้อมกับการค้นคว้าองค์ความรู้ในระดับอริยชนขั้นต้นควรมี

6.1.1 ในงานวิจัยนี้ได้ศึกษามามีโครงสร้างของกิจในอริยสัจ 4

ในงานวิจัยนี้ได้ศึกษามามีกระบวนการของกิจในการละต้นเหตุ

ในงานวิจัยนี้ได้ศึกษามามีผลลัพธ์ของกิจที่ดับต้นเหตุได้แล้ว

ในงานวิจัยนี้ได้ศึกษามามีตัวแบบของกิจผู้ทำกิจมีผลลัพธ์ได้แล้ว

6.1.2 จรณะ 15 วิชชา 8 มีข้อดีประโยชน์สูงในการร้อยเรียงกิจทั้ง 4 ในอริยสัจ 4 ดังนั้นเมื่อปฏิบัติก้าวหน้าในจรณะ 15 วิชชา 8 จึงเท่ากับกำลังปฏิบัติอยู่ในกิจทั้ง 4 ของอริยสัจ 4 ซึ่งก็คือกำลังดำเนินอยู่ในอริยสัจ 4 ด้วย ตรงนี้เป็น “จุดความคลาด” ที่สำคัญ เพราะปราศจากจรณะ 15 วิชชา 8 ผู้ปฏิบัติจะอยู่ภายนอกอริยสัจ 4 แม้กำลังตั้งใจมุ่งมั่นปฏิบัติในไตรสิกขา (ที่ยังไม่มีขั้นอนธิ)

อยู่ก็ตาม

6.1.3 การปฏิบัติจรรยา 15 วิชชา 8 อยู่ในกัจจันที 4 ในอริยสัจ 4 จึงเป็นโลกุตตระอย่าง เดียว เพราะอริยสัจ 4 เป็นโลกุตตระ เพราะผู้ปฏิบัติอยู่ภายนอกอริยสัจ 4 ย่อมชื่อว่าเป็นโลกิยะอยู่ จนกว่าจะเข้าถึงอริยสัจ 4 จึงจะเป็นโลกุตตระ แต่ในจรรยา 15 วิชชา 8 เป็นโลกุตตระในตัวตลอดสาย โดยแบ่งเป็นเสขบุคคลคือผู้ปฏิบัติที่ยังมีเชื้ออาสวะเหลือกับอเสขบุคคลคือผู้ปฏิบัติที่หมดดับสนิท สิ้นอาสวะ (อนาสวะ) แล้ว แต่เสขบุคคลก็เป็นอริยบุคคลซึ่งก็คือโลกุตตระบุคคล ดังนั้นผู้ที่ประสงค์ จะผ่านมิติของเวลาในผลของการปฏิบัติให้เร็วขึ้น เพราะพระพุทธองค์ไม่ทรงสรรเสริญความแน่นช้ำ ฟังรับศึกษาและลงมือฝึกฝนปฏิบัติจรรยา 15 วิชชา 8 ซึ่งได้ชื่อว่า เสขปฏิบัติทาสุตร ให้แก่ผู้ฝึกฝนที่ยัง มีเชื้ออาสวะเหลือเพื่อเป็นผู้มีวิชาจรณสัมปັນโนหรือผู้เข้าถึงอริยสัจ 4 ได้แล้วตามลำดับ

6.1.4 โครงสร้างของกัจจันที 4 ที่สัมพันธ์กับจรรยา 15 วิชชา 8 มี 4 หมวดคือ

หมวดวิชา ที่สัมพันธ์กับ เจริญปัญญาขั้นญาณทัสสนะหรือภาวนา

หมวดฌาน ที่สัมพันธ์กับ แจ่มความดับสิ้นเหตุอยากหรือสังขิจริยา

หมวดศีลธรรม ที่สัมพันธ์กับ ละความอยากหรืออุปทานะ

หมวดจรรยา 4 ที่สัมพันธ์กับกิจรู้ทุกข์มาจากกิเลสหรือปริณุญะยณะนั่นคือ รู้จัก กิเลสเป็นทุกข์ที่ต้องเอาออก

6.1.5 กระบวนของกัจจันทีในการละต้นเหตุไม่ได้มีเฉพาะในข้อศีลธรรม แต่มีโสถอนในทั้ง 4 หมวด โดยเฉพาะเริ่มในหมวดจรรยา 4 ซึ่งทำบทบาทหลักในการละ โดยข้อสำรวมอินทรีย์หรือ อินทรีย์สังวรที่ต่อจากศีลสังวร โดยเริ่มจากฐานกาย หมายถึง พฤติกรรมในฐานศีล 5 ละอบายมุข ตรวจหาว่าข้อใดที่มีพฤติกรรมติดเสพอยู่ ก็ตั้งเป็นข้อกำหนดว่าควรมีศีลมาสังวรด้วยการอธิษฐานใจ ว่าจะไม่ล่วงละเมิดศีลข้อนั้น ๆ

6.1.5.1 แม้ในฐานกายก็มีเวทนา สุข ทุกข์และเฉย ๆ ได้ โดยการบริหารจัดการ เวทนาที่ถูกต้องในบทบาทของสำรวมอินทรีย์ 6 คือ ทางกายมี 5 ได้แก่ หู ตา จมูก ลิ้น กาย และทางใจ มีหนึ่งรวมเป็น 6 ซึ่งพระศีกฤทธิ โสคติฬโ (พ.ศ. 2554 ข) ใช้คำคมว่ามีปฏิบัติการ”ตามดูไม่ตามไป...”

6.1.5.2 โดยหลักวิชาระบุว่าเวทนาเกิดขึ้นจากองค์ประกอบ 3 อย่างของอินทรีย์ 6 (นิยมเรียกทั่วไปว่า ทวาร 6 คือ หู ตา จมูก ลิ้น กาย ใจ) ยกตัวอย่าง ตากับรูป เกิดวิญญาณหรือการ รับรู้ทางตา (จักขุวิญญาณ) โดยการประกอบพร้อมกันของทั้งสามอย่างในเวลาเดียวกัน ที่เรียกว่า “ผัสสะปัจจุบัน” (บางท่านเรียกว่าสัมผัส)

6.1.5.3 “ผัสสะปัจจุบัน” จึงเป็นคำสำคัญ ที่ระบุว่ามิวิญญาณรับรู้ในทุกทวารที่ เกิดทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์และความเจริญของการปฏิบัติออกจากทุกข์ เกิดขึ้นที่นี้ ตรงนี้ เดียวนี้ ได้ถ้าทำถูกต้องในปหาน 5 ก็จะได้นิพพานโดยมิวิมุต 5 ไปตามลำดับ

6.1.5.4 บทบาทของสารวมอินทรีย์มีอยู่ในเวทนา 3 ทหวมวดของจรณะ 15

วิชา 8 คือ

จรณะ 4	ให้ละกิเลสในเวทนา 3
สังขาร	ให้ละความอยาก (ตัณหา) ในเวทนา 3
ฉาน	ให้ละความยึดติด (อุปาทาน) ในเวทนา 3
วิชา	ให้ละความเคยชิน (อนุสัยอาสวะ) ในเวทนา 3

นี่คือจุดความคลาดที่สำคัญ เพราะมักทำสารวมอินทรีย์ไม่ครบโครงสร้างของกิจในอริยสัจ 4 ทั้ง 4 หวมวดของจรณะ 15 วิชา 8 ดังเช่น หวมวดฉาน แสดงถึงสิ่งที่ต้องละคือความเพลิด (นันทิ) ในอุปาทานชั้น 5 มีพุทธพจน์ (ขนธ. ส. 17/39/64. อ้างจากพระคิกฤทธิ โสติพิโล 2554 ข : 20 - 21) ภิกษุ ท. ผู้ใดเพลิดเพลิดอยู่ในรูป ผู้นั้นเท่ากับเพลิดเพลิดอยู่ในสิ่งที่เป็ทุกข์ (ต่อไปเหมือนกันทั้งในเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาน) เรากล่าวว่า “ผู้ใดเพลิดเพลิดอยู่ในสิ่งที่เป็ทุกข์ ผู้นั้นย่อมไม่หลุดพ้นไปได้จากทุกข์” ดังนี้

หวมวดวิชาที่แสดงถึงสิ่งที่ต้องละอนุสัยในเวทนา 3 มีพุทธพจน์ (อุปริ.ม. 14/512/822. อ้างจากพระคิกฤทธิ 2554 ข : 16 - 19)

บุคคลนั้นเมื่อสุขเวทนาถูกต้องอยู่ย่อมเพลิดเพลิด...เมามหมกอยู่ อนุสัยคือราคะย่อมมีอยู่

บุคคลนั้นเมื่อทุกขเวทนาถูกต้องอยู่ย่อมเสวรา โสภ...คร่ำครวญ...อนุสัยคือปฏิมะย่อมมีอยู่

บุคคลนั้นเมื่อเวทนาอันไม่ใช่ทุกข์ไม่ใช่สุข (อทุกขมสุขเวทนา) ถูกต้องอยู่ เขาย่อมไม่รู้ตามจริง ซึ่งเหตุเกิด (สมุทยะ) ของเวทนา (3) นั้น
 เขาย่อมไม่รู้ตามจริง ซึ่งความคับไม่เหลือ (อิตถังคมะ) ของเวทนา (3) นั้น
 เขาย่อมไม่รู้ตามจริง ซึ่งรสอร่อย (อัสสาทะ) ของเวทนา (3) นั้น
 เขาย่อมไม่รู้ตามจริง ซึ่งโทษ (อาทีนวะ) ของเวทนา (3) นั้น
 เขาย่อมไม่รู้ตามจริง ซึ่งอุปายเครื่องออกไป (นิสสรณะ) ของเวทนา (3) นั้น
 อนุสัย คืออวิชาย่อมเพิ่มความเคยชินให้แก่บุคคลนั้น เมื่อยังละความเคยชินในราคะหรือราคะอนุสัยจากสุขเวทนาไม่ได้บรรเทาความเคยชินในความขัดเคืองหรือปฏิมานุสัยจากทุกขเวทนาไม่ได้ ถอนความเคยชินในความไม่รู้หรืออวิชานุสัยจากอทุกขมสุขเวทนาไม่ได้ และยังทำวิชาให้เกิดขึ้นไม่ได้ เขาก็ทำที่สุดแห่งทุกข์ในการรู้เห็นได้ในปัจจุบันหรือทิวฏฐธรรมนั้น
 ข้อนี้ไม่เป็ฐานะที่จักมีได้

จุดความคลาดที่สำคัญยิ่งของความรู้สึกไม่สุขไม่ทุกข์หรืออทุกขมสุขเวทนาที่นิยมในการทำสมาธิทั่วไป (meditation) คือทำอารมณ์เฉยได้แล้วแต่ไม่รู้ตามจริงซึ่งเหตุ

เกิด - ความดับไม่เหลือ – รสอร่อย – โทษ - อุบายเครื่องออกพ้นไปนี้ส่งผลให้เป็นอุเบกขาที่จมอยู่ในโลกียะหรือ เคนหสิตอุเบกขาเวทนา ส่วนอุเบกขาที่มีคุณสมบัติครบรูตามจริงข้างต้นทั้งหมดแล้วยังเป็นอุเบกขาที่ออกจากโลกียะได้หรือเนกขัมมสิตอุเบกขาเวทนานี้เป็นเวทนาที่เกิดขึ้นแล้วนำไปสู่สัมมาสมาธิ (right concentration)

6.1.5.5 การทำฌานคือการละความเพลินในอุปาทานชั้น 5 จิตย่อมหลุดพ้นดังมีในพุทธพจน์ (สพง. ตี. 18/179/245 - 6, อ้างจาก พระคัมภีร์ 2554 ข : 32)

เมื่อเห็นอยู่โดยถูกต้องย่อมเบื่อหน่าย

เพราะความสิ้นไปแห่งนันทิ (ความเพลิน) จึงมีความสิ้นไปแห่งราคะ

เพราะความสิ้นไปแห่งราคะ จึงมีความสิ้นไปแห่งนันทิ

เพราะความสิ้นไปแห่งนันทิและราคะ กล่าวได้ว่า “จิตหลุดพ้นแล้วด้วยดี”

นี่เป็นจุดความคลาดที่สำคัญยิ่งของสมถภาวนาในกระแสหลักที่เป็นโลกียะ แต่ไม่เป็นในจรณะ 15 วิชชา 8 เพราะในหมวดฌานมีบทบาทในการทำความสิ้นไปแห่งนันทิราคะในอุปาทานชั้น 5 จึงเป็นจิตหลุดพ้นหรือเจโตวิมุตที่เป็นโลกุตตระ ส่วนการทำวิชชาให้พ้นไปจากวิชชาสวะได้เป็นปัญญาวิมุต (ตั้งแต่วิปัสสนาญาณไปจนครบวิชชาข้อแปด คือ อาสวัภยญาณ)

6.1.6 การละหรือปหานะที่เป็นกิจในการละต้นเหตุ หรือสมุทัยมีกระสวนที่เป็นตารางสรุปแสดงความสัมพันธ์ของขั้นตอนในการละชั่วประพฤติดี (ในแถวที่ 7)

ตารางที่ 6.1 สรุปความสัมพันธ์ของขั้นตอน การกำจัดอुकศลมูล (ละชั่ว) สร้างกุศล (ประพฤติดี)

0	1	2	3	4	5	6	7	8
“รูป-นาม”	สติปัญ ฐาน 4	จนณะ 15 วิชา 8	ฐานเวทนา	กิลส(อูกศล)	กิลสหายกลาง ละเอียด	คัมหา	ปหาน 5	สัมมัมปธาน 4
“นาม” ฐานใจ	ธรรมใน ธรรม	อาสาวัคชญาณ จุกุปาคชญาณ บุพเพนิวาสานุส สติญาณ เจโตปริยญาณ	บุพเพนิวาสา นุสสติญาณ	อาสาเว 3 อวิชาสวะ	อนุสสัยกิลส (กิลสชั้นละเอียด) ขนาดละเอียดลออ	วิภาคัมหา (พัน ภาคัมหา)	นิสสรณ ปหาน	ยังอูกศลที่เกิด แล้วให้เจริญ ไพบูลย์ยิ่งขึ้น (อนุรักษนา ปธาน)
		ทิพพิสคญาณ อิทธิวิธิญาณ มโนมยิทธิญาณ วิปัสสนาญาณ	มโนมยิทธิญาณ	ภาวสะ กามาสะ		อนุสสัยกิลส ขนาดละเอียดฐูลี		
	ธรรม (นอก) จิตในจิต	ฉานที่ 4 ฉานที่ 3 ฉานที่ 2	ฉานที่ 2(ปีติ)	อุปาทาน อิตตวาทุปาทาน สีสัพพทุปาทาน ทิกุฐุปาทาน	ปริยฐานกิลส (กิลสชั้นกลาง) ขนาดกลางบาง	ภาคัมหา หายาบ	สมุจเจทา ปหาน	
	ฉานที่ 1	กามุปาทาน						
“รูป” ฐานกาย	จิต (นอก) เวทนาใน เวทนา	ปัญญา สติ วิริยะ พาหุสัจจะชั้น หลัง	วิริยะ	นิวรรณ์ 5 วิกิจจลา อุทธังจกุกกจะ ฉินมิทระ พยาบาท กาม	ปริยฐานกิลส (กิลสชั้นกลาง) ขนาดกลางหนา	กามคัมหา ละเอียด	ตังคปทาน (ใช้ปัญญา จัดการ)	ยังอูกศลที่ เกิดขึ้นแล้ว ให้ดับไป (ปหาน ปธาน)
	เวทนา (นอก) ภายใน กาย	พาหุสัจจะชั้น แรก โอดคัมปะ หิริ ศรัทธา	หิริ เนกขัมมสิตะ	อูกศลมูล 3 (บาง) โมหะ โทสะ ราคะ	วิตกกมกิลส (กิลสชั้นหายาบ) ขนาดหายาบบาง	กามคัมหา กลาง		
	กาย (นอก)	ชาคริยานุโยคะ โกชเนมัตตัญญ ตาสำรวจอินทริย์ สังวรศีล	สำรวจอินทริย์ (เคหสิตะ) เปลี่ยนให้เป็น เนกขัมมสิต	อูกศลมูล 3 (หนา) โมหะ โทสะ ราคะ	วิตกกมกิลส (กิลสชั้นหายาบ) ขนาดหายาบหนา	กามคัมหา หายาบ	วิกขัมภนป ทาน (แยก ระหว่างตัว เรากับ กิลส)	ยังอูกศลที่ยัง ไม่เกิด ไม่ให้ เกิดขึ้น (สังวรปธาน)

6.1.6.1 เมื่อมีผัสสะปัจจุบัน สิ่งที่ต้องรู้ (ปริญญูชยะ) ก่อนคือเป็นกิเลสใน (อกุศลมูล) อะไรซึ่งเป็นกิเลสชั้นหยาบ ชั้นกลาง ชั้นละเอียดโดยดูร่วมกับประเภทของกิเลสต้นหาคำกับ เช่น กิเลส ต้นหา อุปาทาน อนุสัย อาสวะและมีต้นเหตุของความอยากคือ ความอยากในภพ ในภพ และความอยากในการออกจากภพ ก็จะทำให้เลือกเครื่องมือละอกุศลคือ ปหาน 5 ได้เหมาะสม

6.1.6.2 การใช้ปหาน 5 กับฐานปฏิบัติกรในเวทนาของการสำรวมอินทรีย์ได้ในแต่ละหมวดของจรณะ 15 วิชชา 8

1) “วิฆัมปนปหาน” เป็นการละกิเลสชั้นหยาบที่รุนแรง เช่น อาการคินรนอย่างมาก (หรือที่เรียกว่า “ลงแดง”) ในขั้นนี้ท่านสอนให้ใช้ความสงบทางจิต สยบความเคลื่อนไหวของพลังกิเลส ด้วยอาการยื้อยุด กอครัดอยู่กับกิเลส เพื่อสร้างสติ เพราะถ้าผลอสติเมื่อใดกิเลสจะเข้าควบคุมพฤติกรรมทันที จึงต้องไม่ยอมทำตามใจกิเลสให้ได้ด้วยการกดข่ม คือสะกดกิเลสไว้ด้วยกำลังใจ หรือข่มทับกิเลสไว้ด้วยความอดกลั้นเต็มแรง อาจจะมีผลลัดกันแพ้ชนะไม่เป็นไร ทำกระบวนการเท่าเดียว ไม่ต้องแบ่งพลังไปคิดนึก เพราะกิเลสมีคมนมาก มีลีลาหลอกล่อต่อรองมากมาย โบราณจารย์จึงสอนว่ายังไม่ต้องใช้ความคิดนึกปรุงแต่ง แต่ให้รวมกำลังใจตั้งมั่นอยู่ในศีลให้ได้ เหตุผลทั้งหลายของกิเลสและอาการลีลาของกิเลสคินรนเป็นการไม่ยอมรับความจริงในส่วนจิตใจของผู้ปฏิบัติ (ที่อาจทำให้รับไม่ได้ว่าผู้ปฏิบัติเลวร้ายปานนี้) นั่นเพราะผู้ปฏิบัติยังแยกจิตใจของผู้ปฏิบัติกับตัวตนของกิเลสชั้นหยาบ (ที่เรียกว่าสักกายะของกิเลส) ให้ออกจากกันไม่ได้ จึงต้องอดทนให้วิฆัมปนเป็นฐานของการปหานด้วย กระบวนการเห็นกิเลสเป็นความไม่เที่ยงเมื่อกิเลสไม่เที่ยง ก็เห็นความเป็นทุกข์ และที่สุดกิเลสเองก็หมดแรงน้อยลง จนมีคราวที่ดับลงไปต่อหน้าผู้ปฏิบัติได้ นี่คือการที่กิเลสถูกละหรือปหานเป็นสภาวะจิตที่เมื่อผ่านกระบวนการไตรลักษณ์ จะเห็นกิเลสไม่ใช่ตัวตน (อนัตตา) ของผู้ปฏิบัติ แยกรูปคือกิเลส ออกจากนามคือใจของผู้ปฏิบัติได้แล้ว

นี่เป็นจุดความคลาดที่สำคัญยิ่ง เพราะวิฆัมปนปหานทั่วไปทำไม่ครบขั้นตอน ทำเพียง “วิฆัมปน” ที่ยังไม่ถึงขั้น “ปหาน” กล่าวคือกดข่มกิเลสอยู่จริงโดยการไม่เรียนรู้สภาวะของกิเลสด้วยการใช้วิธีเปลี่ยนตัดภาพ (หรือภาวะ) นั้นไป สนใจรับรู้เรื่องอื่นแทนเสมอ การทำเช่นนี้อาจให้ผลดีเบื้องต้น แต่นานไปกิเลสที่ถูกกดข่มซึ่งจะตกตะกอนลงไปประจุระเบิดเวลาที่นับว่ารุนแรงเพิ่มกำลังความร้ายแรงให้กับกิเลส โดยผู้ปฏิบัติไม่รู้เท่าทัน ทำให้ภายหลังเกิดมีประสบการณ์ล้มเหลวของผู้ปฏิบัติ ทำให้มีข้อสรุปเป็นความเชื่อผิดไปว่ากิเลสไม่มีทางทำให้หมดไปได้ เพราะปฏิบัติที่ไร ทำยสุดก็แพ้หรือล้มทุกที เพราะไม่เข้าใจ “วิฆัมปนปหานวิธี” ที่เป็นโลกุตระไปเอาแต่ “วิฆัมปน” ที่เปรียบคังหินทับหญ้า นั่นแต่ไม่ใช่ “ปหานะ” ที่เป็นกิจของอริยสัจ 4 เพราะถ้าใช้ได้ถูกต้องโดยปหานด้วยกระบวนการไตรลักษณ์ที่ทำให้พลังของกิเลสหมดหายไปเรื่อย ๆ จนถึง

ขั้นอนัตตวจึงสามารถเห็นกิเลสหรือสักกายะว่าไม่ใช่ตัวตนของผู้ปฏิบัติ ไม่มีตัวตนเพราะกิเลสดับลงไปได้แล้ว จึงเกิดปัญญาขั้นอริ 3 ขั้นตอน คือ

นามรูปปริเฉทญาณ คือ ปัญญาญาณที่แยกชื่อนามคือเห็นสิ่งที่ถูกรู้ (รูป) เป็นกิเลสที่มีการรับรู้ของผู้ปฏิบัติ (นาม) เห็นอยู่ซึ่งความไม่เที่ยง (อนิจจัง) ของกิเลส เดี่ยวมาก เดี่ยวน้อย เดี่ยวมี เดี่ยวเหมือนไม่มี ฯลฯ เป็นต้น

ปัจจัยปริคคหญาณ คือ ญาณกำหนดได้ถึงปัจจัยของนามรูป (ในข้อต้น) พบว่ามีศีลและสำรวมอินทรีย์ได้นานพอจะทำให้กิเลสอ่อนแรงลงทุกที (ทุกขัง) กิเลสแพ้แน่

สัมมตญาณ คือ ญาณพิจารณานามรูป (ในข้อต้น) โดยไตรลักษณ์ครบถ้วน คือเห็นไปตลอดจนถึงความไม่มีตัวตนของกิเลส (อนัตตา) เพราะกิเลสดับลงได้จริงด้วยอำนาจของกระบวนการ (พระ) ไตรลักษณ์

นี่จึงเป็นปัญญาระดับญาณขั้นต้นที่พร้อมจะพัฒนาเข้าสู่วิปัสสนาญาณ 9 หลวงปู่มั่นภูริทัตโต จึงตอบคำถามศิษย์ว่า สำรวมอินทรีย์หรืออินทรีย์สังวร (หรือปฏิบัติกรกับฐานเวทนา) โบราณท่านจัดสงเคราะห์ลงเป็นอริจิตอย่างอ่อน ๆ ในจรรยา 4

เมื่อเข้าใจว่าปหาน 5 อันเป็นกิจในการละของอริยสัง 4 เป็นเส้นทางโลกุตตระ แม้แต่ปหานตัวแรก คือ “วิขัมภนปหาน” ก็มีผลสัมฤทธิ์เป็นโลกุตตระได้ในจรรยา 4 ปหานที่เหลืออีก 4 ตัว ก็จะเข้าใจได้ง่ายขึ้นตามหมวดใหญ่ของจรรยา 15 วิชชา 8 ที่ต่อเนื่องจากชุดแรก (จรรยาข้อ 1-4) ไปจนถึงชุดที่ 6 ตามลำดับดังนี้

2) “ตทังคปหาน” เป็นการใช้ปัญญาพิจารณาองค์ธรรมประกอบเข้าไป หลังจากขั้นตอนวิขัมภนปหาน โดยเฉพาะในฐานะปฏิบัติกรเวทนาที่เกิดเป็นความรู้สึกละเอียดใจหรือหิริขึ้นเมื่อจะก้าวล่วงศีล ซึ่งมักจะเกิดในที่ลับ ไม่มีใครรู้เห็น (ไม่เป็นไร นิดเดียว ครั้งเดียวเอง เป็นต้น) จึงต้องมีการใช้ปัญญาพิจารณาว่าโทษภัยของกิเลสตัณหาหรือใช้หลักพุทธพจน์สุภามิตวาทกรรมของผู้รู้ต่าง ๆ ที่มีผลช่วยให้พลังปัญญามีมากขึ้นจนไม่ก้าวล่วงศีลให้เป็นทุจริตและสามารถรักษาศีลให้เป็นสุจริตธรรมได้เสมอในจรรยาชุดที่ 2 (จรรยาข้อ 5-8) ของหมวดสังฆกรรมวิธีการละร่วมกันของวิขัมภนปหานและตทังคปหาน ในการละเครื่องเศร้าหมองของจิตหรือนิวรณ์ 5 คือ ความพอใจในกาม ความไม่พอใจหรือพยาบาท ความง่วงซึมหรือถีนมิทธะ ความฟุ้งซ่าน (อุทธัจจะ) และความสงสัย (วิจิกิจฉา) เมื่อทำสำเร็จมีผลให้เกิดมอริศีลขึ้นในใจและรักษาความบริสุทธิ์ทั้งกายไว้ได้ร่วมกันเป็นธรรมจรรยาด้วยจรรยาชุดที่ 3 (จรรยาข้อ 8-11) ของหมวดสังฆกรรม

3) การใช้ “สมุทเทปหาน” ในขั้นถัดมา เพื่อละอุปาทานอันเป็นกิเลสขั้นกลางและเป็นความอยากในภพต่าง ๆ หรือกัวตันทา ด้วยการพิจารณาคับความเพิลิดเพิลินหรือนันทิราคะ หรือเวทนาของอุปาทานคือความพึงพอใจยึดติดหรือฉันทราคะ ในอุปาทานขั้น 5

(ในระดับฐานศีล 5 และละอบายมุข) ไปจนถึงขั้นจิตหลุดพ้นในที่สุดอันเป็นฝ่ายสมถกาวนาที่เป็นโลกุตตระเพราะละระคะเสียได้ในจรณะชุดที่ 4 (จรณะข้อ 12-15) ของหมวดฉนวน

4) การใช้ “ปฏิบัติสัททิปทาน” อันเป็นเครื่องมือปหานกิเลสขั้นละเอียดหรืออนุสัยกิเลสและเป็นภาวตัณหาในขั้นละเอียดระดับอรุปราคะ กำจัดความเคยชินที่ตามนอนมาหรืออนุสัย ด้วยการสำรวมอินทรีย์ระดับอินทรีย์ภาวนาชั้นเลิศหรืออนุตตราอินทรีย์ภาวนา (ในอุปรี. ม. 14/542-545/856-861, อ้างจากพระศีกฤทธิ โสติภโธ, พ.ศ. 2554 ข : 112 - 113) กล่าวคือภิกษุผู้ชด้อย่างนี้ว่า “อารมณ์ที่เกิดขึ้นแล้วแก่เรานี้เป็นสิ่งมีปัจจัยปรุงแต่ง (สังขต) เป็นของหยาบ ๆ (โอฬาริก) เป็นสิ่งที่อาศัยเหตุปัจจัยเกิดขึ้น (ปฏิจาสมุปปีน) แต่มีสิ่งหนึ่งซึ่งระงับและประณีต กล่าวคืออุเบกขา” “อาณนท อารมณ์อันเป็นที่ชอบใจ ไม่เป็นที่ชอบใจ ทั้งเป็นที่ไม่ทุกข์ไม่สุขอันบังเกิดแก่ภิกษุนั้นย่อมดับไป “เร็วเหมือนการกระทบตาของคน” ในอุเบกขาที่ยังดำรงอยู่”

“อาณนท นี้แล เราเรียกว่าอินทรีย์ภาวนาชั้นเลิศในอริยวินัย ในกรณีแห่งรูปที่รู้แจ้งด้วยจักขุ” และทั้งหู จมูก ลิ้น กาย ใจ ก็ตรัสทำนองอย่างเดียวกัน ต่างกันที่ความเร็ว

ในกรณีเสียง	เปรียบด้วยความเร็วแห่งการคิดนิ้วมือ
ในกรณีกลิ่น	เปรียบด้วยความเร็วแห่งหยดน้ำตกจากใบบัว
ในกรณีรส	เปรียบด้วยความเร็วแห่งน้ำลายที่ถ่มจากปลายลิ้นของคนแข็งแรง
ในกรณีโผฏฐัพพะ	เปรียบด้วยความเร็วแห่งการเหยียดแขน พับแขนของคนแข็งแรง
ในกรณีธรรมารมณ์	เปรียบด้วยความเร็วแห่งการแห่งของหยดน้ำบนกะทะเหล็กที่ร้อนแดงตลอดวัน

การสำรวมอินทรีย์ที่พัฒนาถึงขั้นเป็นเลิศ ในจรณะ 15 วิชชา 8 ชุดที่ 5 (คือวิชาข้อ 1 - 4) อันมีฐานปฏิบัติการของเวทนาอยู่ที่มโนมยิตินิยาม จึงเป็นโลกุตตระที่ประณีตยิ่งขึ้นในเครื่องมือขั้นสูงคือปฏิบัติสัททิปทาน ดังกล่าวมานี้เอง

5) การใช้ “นิสสรณปหาน” อันเป็นเครื่องมือปหานกิเลสละเอียดขั้นสุดท้ายคือวิชชาสวะ ดังนี้ (ในอุปรี. ม. 14/518/823, อ้างจากพระศีกฤทธิ 2554 ข : 118 – 119)

“บุคคลนั้นย่อมรู้ตามจริงซึ่งเหตุเกิด (สมุทยะ) ของเวทนานั้น
บุคคลนั้นย่อมรู้ตามจริงซึ่งความดับไม่เหลือ (อตัณหะ) ของเวทนานั้น
บุคคลนั้นย่อมรู้ตามจริงซึ่งรสอร่อย (อัสสาทะ) ของเวทนานั้น
บุคคลนั้นย่อมรู้ตามจริงซึ่งอุบายเครื่องออกพ้นไป (นิสสรณะ) ของเวทนานั้นจึงละอนุสัยคือวิชาที่ตามนอน (ความเคยชิน) ในบุคคลนั้นเสียได้ ย่อมละความเคยชินในระคะหรือราคนุสัยจากสุขเวทนาบรรเทาความเคยชินในความขัดเคืองหรือปฏิฆานุสัยจากทุกขเวทนาและถอนความเคยชินในความไม่รู้หรืออวิชชานุสัยจากอทุกขมุขเวทนาเสียได้ จึงยอม

ทำวิชาให้เกิดขึ้นได้ (และพินภามาสวะ พินภวาสวะและพินอวิชาสวะ - ผู้วิจัย) จึงทำที่สุดแห่ง
ทุกขในทฤษฎีธรรมนั้น ข้อนี้เป็นฐานะที่จักมีได้”

นี่จึงเป็นการใช้จรรยา 15 วิชา 8 ชุคที่ 6 หรือวิชาข้อ 5-8 ซึ่งเป็น
วิปัสสนากาวานาขั้นปลายสร้างญาณทัสสนะขั้นสูง ที่ทำให้คลายพ้นจากวิชาได้เป็นนิสสรณวิมุตติที่
ทำให้ทราบชัดถึงโคตรภูญาณหรือญาณครอบโคตรจากปุถุชนเป็นอริยชนผู้สิ้นอาสวะบางส่วนได้
จริงใน 4 ระดับ อาทิเช่น ตามเกณฑ์ระดับฐานศีล 5 ละอบายมุข (หรือปีคอบายภูมิ) เป็นผู้มีศรัทธาใน
พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มีความเชื่อมั่นในปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มีศีลอันเป็นอริยะ
จนถึงอรหัตตผลได้ตามลำดับ (ในฐานศีล 5) ด้วยมีผลจากการปฏิบัติได้วิมุต 5 จริง นับเป็นเกณฑ์
ความรู้ขั้นละเอียดที่แสดงถึงระดับการได้เป็นพระโสดาปัตติผลอันเป็นความหมายที่กล่าวแสดงใน
บทสวดมนต์ (ที่ฉบับดั้งเดิมจารึกด้วยอักษรขอมคือ) ยอดพระกัณฑ์ไตรปิฎกว่า “โสดาอรหัตตปฏิผล
ธาตุสัมมาทิยานะสัมปันโน”

6.1.7 ผลลัพธ์ของกิจที่ดับต้นเหตุได้อย่างแจ่มแจ้งในการปราบกิเลสหยาบ กลางจรรู้
ได้ละเอียดชัดเจนหรือสักกิกิริยา เมื่อปราบสำเร็จเป็นวิมุต 5 รู้ผลแจ่มแจ้งได้แล้วหรือสักกิกัตวา
ดังนั้นสัมมาวิมุตของพุทธจึงเกิดจากปราบ 5 แบบพุทธ ไม่ใช่มีจลาวิมุตด้วยการทำสมาธิทั่วไป
(meditation) กล่าวคือ

เมื่อกระทำ วิขัมภนปราบ	สำเร็จได้ผลเป็น วิขัมภนวิมุตขั้นที่จิต
เมื่อกระทำ ตทังคปราบ	สำเร็จได้ผลเป็น ตทังควิมุตขั้นที่จิต
เมื่อกระทำ สมุทเจทปราบ	สำเร็จได้ผลเป็น สมุทเจทวิมุตขั้นที่จิต
เมื่อกระทำ ปฏิปัสสทธิปราบ	สำเร็จได้ผลเป็น ปฏิปัสสทธิวิมุตขั้นที่จิต
เมื่อกระทำ นิสสรณปราบ	สำเร็จได้ผลเป็น นิสสรณวิมุตขั้นที่จิต

นี่เป็นจุดความคลาดที่ทำให้ไขว้เขวอย่างสำคัญในประเด็นความเข้าใจที่ว่าวิมุตนั้น
มาจากการทำสมาธิทั่วไปถึงขั้นมีอุเบกขาในรูปฌาน 4 (ตามทีเลือกมาจากกรรมฐาน 40) แล้วพัฒนา
ต่อเป็นรูปฌาน 4 แล้วจึงทำสัญญาเวทียนิโรธได้สภาวะเป็นสภาพกึ่งหลับ คือดับความรู้สึก
(เวทียต) และความกำหนดหมายรู้ (สัญญา) ได้เป็นความดับสนิทอย่างยิ่งที่เป็นนิโรธของพุทธ อัน
นับว่าเข้าใจผิดทางไปเป็นมิจฉาวิมุต ด้วยยังมีความไม่รู้หรืออวิชาสวะอยู่จริง ๆ ที่ห่างไกลจาก
สัมมาวิมุต สัมมาวิมุตญาณทัสสนะของพระพุทธเจ้า เพราะจะไม่สามารถมีอริปัญญาหรือญาณ
ทัสสนะที่แสดงผลเป็น โลกุตตรธรรมอันเกิดขึ้นจากการละต้นเหตุได้แก่ กิเลสตัณหา อุปาทาน
อาสวะมาเป็นลำดับได้แต่อย่างใด ดังมีรายละเอียดที่แสดงอยู่ในกระสวนของปราบ ในข้อ 6.1.6.2
มาแล้ว

6.1.8 ตัวแบบของผู้ทำกิจที่มีผลลัพธ์ดับต้นเหตุได้แล้ว

ตัวแบบหรือผู้มีวิชาจรณสัมปัน โนคืออริยบุคคล 4 โดยมีตัวแบบภาวะโสดาบัน

บุคคลเป็นอันดับแรก ต่อไปคือตัวแบบสภิกษาคามีบุคคล อนาคตามีบุคคลและอรหันตบุคคล ดังนั้นหมวดธรรมที่เป็นองค์ความรู้ที่แสดงหลักเกณฑ์ของภาวะโศดาบันบุคคลจึงเป็นสิ่งที่ต้องศึกษาใส่ใจ ดังมีใน “พุทธชาวน กุ่มมือโศดาบัน” ธรรมวินัยจากพุทธโอษฐ์เพื่อตรวจสอบความเป็นโศดาบันของตนเองด้วยตนเอง (พระคึกฤทธิ์ โสตถิผโล, 2554 ก)

6.1.8.1 ผู้วิจัยได้คัดเลือกมาจากพระสูตร (ทสก. อ. 24/195 - 198/92 อ้างจากพระคึกฤทธิ์ 2554 ก : 11 - 18) ที่ทรงตรัสกับภรวาส โดยใช้คำว่า “คหบดี” เพื่อให้เห็นชัดเจนว่า ภรวาสควรเรียนรู้ฝึกฝน โลกุตตรธรรมของเกณฑ์ขั้นเบื้องต้นคือพระโศดาบันอย่างไร

“คหบดี ในกาลใด ภัยเวร 5 ประการ อันอริยสาวกทำให้สงบราบังได้ แล้วด้วย อริยสาวกประกอบพร้อมแล้วด้วยโศดาปัตติยังคะ 4 ด้วย อริยญาयरธรรมเป็นธรรมที่อริยสาวกเห็นแล้วด้วยดี ทางตลอดแล้วด้วยดี ด้วยปัญญาด้วย

ในกาลนั้น อริยสาวกนั้น เมื่อหวังอยู่ที่พยากรณ์ตนด้วยตนนั้นแหละว่า “เราเป็นผู้มีนรกสิ้นแล้ว มีกำเนิดเครื่องจันสิ้นแล้ว มีเปรตวิสัยสิ้นแล้ว มีอบายทุกดิวินิบาตสิ้นแล้ว เราเป็นผู้ถึงแล้วซึ่งกระแส (แห่งนิพพาน) มีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงแท้ต่อนิพพาน มีการตรัสรู้พร้อมเป็นเบื้องหน้า” ดังนี้

(การมีศีล 5 ทำให้พ้นภัยเวร 5 ประการ - ผู้วิจัย)

เงื่อนไขข้อที่ 1 “คหบดี ภัยเวร 5 ประการเหล่าไหน อันอริยสาวกทำให้สงบราบังได้แล้ว คหบดี บุคคลผู้ฆ่าสัตว์อยู่ปกติ ย่อมประสพภัยเวรใดในทิฏฐธรรม (ปัจจุบัน) บ้าง ย่อมประสพภัยเวรในสัมปรายิก (ในเวลาต่อมา) บ้าง ย่อมเสวยทุกขโทมนัสแห่งจิตบ้าง เพราะปาณาติบาตเป็นปัจจุบัน ภัยเวรนั้น ๆ เป็นสิ่งที่อริยสาวกผู้เว้นขาดแล้วจากปาณาติบาตทำให้สงบได้แล้ว” ภัยเวรอีก 4 ข้อ คือเนื้อหาที่พ้นด้วยศีล 5 หมายถึง ศีลข้อ 2 - 5

เงื่อนไขข้อที่ 2 “คหบดี อริยสาวกเป็นผู้ประกอบพร้อมแล้วด้วยความเลื่อมใสอันหยังลึกลงมั่นไม่หวั่นไหวในพระพุทธ ในพระธรรม ในพระสงฆ์” (ดังมีรายละเอียดในบทสวดมนต์อธิปิโสฯ สรรเสริญ พุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ ที่รู้จักกันไป) ส่วนข้อ 4 คือ “คหบดี อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ประกอบพร้อมแล้วด้วยศีลทั้งหลายในลักษณะเป็นที่น่าพอใจของพระอริยเจ้า เป็นศีลที่ไม่ขาดไม่ทะลุ ไม่ค้างไม่พริ้ว เป็นศีลที่เป็นไทจากคัมहा วิญญูชนสรรเสริญ ไม่ถูกทิฏฐิลูปคลา เป็นศีลที่เป็นไปพร้อมเพื่อสมาธิ ดังนี้” ผู้วิจัยเห็นว่าเมื่อประกอบเงื่อนไขข้อแรกพ้นภัยเวร 5 กับองค์แห่งโศดาบัน 4 ข้อ ก็หมายความว่ามีการถือศีล 5 ให้บริสุทธิ์ จึงพ้นภัยเวร 5

เงื่อนไขข้อที่ 3 โศดาบันรู้ชัดเจนในปัจจุสมุปบาท “คหบดี ก็อริยญาयरธรรมเป็นสิ่งที่อริยสาวกเห็นแล้วด้วยดี ทางตลอดแล้วด้วยดี ด้วยปัญญาเป็นอย่างไรเล่า คหบดี อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมทำไว้ในใจโดยแยบคายเป็นอย่างดี ซึ่งปัจจุสมุปบาทนั้นเทียว ดังนี้ เพราะ

สิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะความเกิดขึ้นแห่งสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เพราะสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะความดับไปแห่งสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงดับไป ข้อนี้ได้แก่สิ่งเหล่านี้คือ..” (จากนี้ก็เป็นข้อความของปฏิจกสมุปปาทสายเกิดแล้วตามด้วยสายดับของเหตุปัจจัยการ “อวิชชา – สังขาร – วิญญาณ – นามรูป – สฬายตนะ – ผัสสะ – เวทนา – ตัณหา – อุปาทาน – ภพ –ชาติ - ชรามรณะ” - ผู้วิจัย) คหบดี อริยญาชธรรมนี้แลเป็นธรรมที่อริยสาวกนั้นเห็นแล้วด้วยดี ทางตลอดแล้วด้วยดี ด้วยปัญญา”

สรุปครบพร้อมทั้ง 3 ข้อ เป็นโศดาบัน

“คหบดี ในกาลใดแล ภัยเวร 5 ประการเหล่านี้เป็นสิ่งที่อริยสาวกทำให้สงบราบได้แล้วด้วย อริยสาวกเป็นผู้ประกอบพร้อมแล้วด้วยโศดาบันตติยัคคะสี่เหล่านี้ด้วย อริยญาชธรรมนี้เป็นธรรมอันอริยสาวกเห็นแล้วด้วยดี ทางตลอดแล้วด้วยดี ด้วยปัญญาด้วย

ในกาลนั้น อริยสาวกนั้นปรารถนาอยู่ ก็พยากรณ์ตนด้วยตนแหละว่า “เราเป็นผู้มีนรกสิ้นแล้ว มีกำเนิดศรัจจានสิ้นแล้ว มีเปรตวิสัยสิ้นแล้ว มีอบายทุกคติวินิบาตสิ้นแล้ว เราเป็นผู้ถึงซึ่งกระแส (แห่งนิพพาน) มีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดาเป็นผู้เที่ยงแท้ต่อนิพพาน มีการตรัสรู้พร้อมเป็นเบื้องหน้า ดังนี้”

6.1.8.2 องค์ความรู้จรณะ 15 วิชชา 8 ใน 4 หมวดในฐานศีล 5 ของพระโศดาบัน มีพุทธพจน์ที่คัดเลือกมาแสดงประกอบดังนี้

- 1) หมวดจรณะ 4 - พันภัยเวร 5 มีโศดาบันตติยัคคะ 4 (ดูข้อ 6.1.8.1)
- 2) หมวดศีลธรรม - พระโศดาบันรู้จักอินทรีย์ 6 เป็นความเข้มข้นจากสำรวมอินทรีย์ 6 ให้มากยิ่งขึ้นในหมวดศีลธรรม (มหาวาร. ส. 19/271/902-903, อ้างจากพระคิกฤทธิ 2554 ก : 20 - 21) ภิกษุ ท! อินทรีย์ 6 เหล่านี้มีอยู่คือ จักขุนทรีย์ (ตา) โสดินทรีย์ (หู) ฆานินทรีย์ (จมูก) ชิวตินทรีย์ (ลิ้น) กายินทรีย์ (กาย) มนินทรีย์ (ใจ)

“ภิกษุ ท เมื่อใดแล อริยสาวกมา

รู้จักความก่อกำเนิดแห่งอินทรีย์ทั้งหกเหล่านี้

รู้จักความตั้งอยู่ไม่ได้แห่งอินทรีย์ทั้งหกเหล่านี้

รู้จักรสอร่อยของอินทรีย์ทั้งหกเหล่านี้

รู้จักโทษอันร้ายกาจของอินทรีย์ทั้งหกเหล่านี้

รู้จักอุปายที่ไปให้พ้น (เหนือ) อินทรีย์ทั้งหกเหล่านี้

ตามที่ถูกต้องจริง

ภิกษุ ท เมื่อนั้นแหละ อริยสาวกนั้นเราเรียกว่าเป็นพระโศดาบันผู้มีอันไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เที่ยงแท้ต่อพระนิพพาน จักตรัสรู้ธรรมได้ในกาลเบื้องหน้า”

- 3) หมวดฉน - พระโศดาบันรู้จักอุปาทานในชั้น 5

(จาก ขนฺธ ส. 17/196/296, อ้างจากพระคิกฤทธิ 2554 ก : 19)

“ภิกษุ ท เมื่อใดแล สาวกของพระอริยเจ้าในธรรมวินัยนี้

มารู้จักความก่อกั้นแห่งอุปาทาน (ในชั้นห้า)

มารู้จักความตั้งอยู่ไม่ได้ของอุปาทาน (ในชั้นห้า)

มารู้จักสร้อยของอุปาทาน (ในชั้นห้า)

มารู้จักโทษอันร้ายกาจของอุปาทาน (ในชั้นห้า)

มารู้จักอุบายที่ไปให้พ้นจากอุปาทาน (ในชั้นห้า) นี้ได้ตามที่ถูกที่

จริงภิกษุ.ท! เมื่อนั้นแหละสาวกของพระอริยเจ้าผู้นั้นเราเรียกว่าเป็นพระโสดาบัน ผู้มีอันไม่ตกต่ำ เป็นธรรมดาเพียงแต่ต่อพระนิพพาน จักตรัสรู้ธรรมได้ในกาลเบื้องหน้า”

4) หมวควิชา - พระโสดาบันรู้จักสัมมาอริยมรรคมีองค์แปด

- พระโสดาบันรู้จักสัมมัตตะ 10

- พระโสดาบันรู้จักอริยสัจ 4 ในปฏิจสมุปบาท

(4.1) พระโสดาบันประกอบพร้อมแล้วด้วยอริยมรรคมีองค์แปด

(มหาวาร. สํ 19/435/1432 - 1433, อ้างจากพระคติกฤทธิ 2554 ก : 10) “สารีบุตร ที่มักกล่าวกันว่า โสดาบัน-โสดาบัน ดังนี้เป็นอย่างใดเล่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านผู้ใดเป็นผู้ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยอริยมรรคมีองค์แปดอยู่ ผู้เช่นนั้นแล ข้าพระองค์เรียกว่าเป็นพระโสดาบัน ผู้มีชื่ออย่างนี้ มีโคตรอย่างนี้ พระเจ้าข้า” สารีบุตร ถูกแล้ว ถูกแล้ว ผู้ที่ประกอบพร้อมแล้วด้วยอริยมรรคมีองค์แปดนี้อยู่ ถึงเราเองก็เรียกผู้เช่นนั้นว่าเป็นพระโสดาบันผู้มีชื่ออย่างนี้ มีโคตรอย่างนี้”

(4.2) พระโสดาบันรู้จักสัมมัตตะ 10 คือโสดาปัตติยังคะ 4 จำแนก ด้วยอาการ 10 อย่าง (มหาวาร. สํ 19/479/1549, อ้างจากพระคติกฤทธิ 2554 ก : 222 - 229)

เนื้อความมีว่าท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดี (อุบาสกที่มีชื่อเสียง มากผู้หนึ่ง) ป่วยได้รับทุกข์เป็นไข้หนัก จึงนิมนต์พระสารีบุตรผู้เป็นที่เคารพยิ่งของท่าน พระสารี บุตรจึงมาเยี่ยมพร้อมกับพระอานนท์ เมื่อถามไถ่อาการจึงทราบว่าป่วยไข้หนักมาก มีทุกขเวทนา กำเริบหนัก ไม่ทุเลาลงเลย พระสารีบุตรจึงแสดงธรรมให้เวทนาสงบลงโดยแสดงธรรมว่า ท่านอนาถ บิณฑิกเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยโสดาปัตติยังคะ 4 คือเลื่อมใสไม่หวั่นไหวในพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ และมีศีลที่พระอริยเจ้าพอใจ เมื่อท่านเห็นองค์คุณทั้ง 4 ในตน เวทนาจึงสงบระงับโดยพลัน จากนั้นก็แสดงสัมมาอริยมรรคมีองค์แปดและอริยผลสอง (รวมเป็นสัมมัตตะ 10 - ผู้วิจย) ดังจะยกมา 3 ข้อปลายคือ

“คฤหบดี ปุถุชนผู้ไม่ได้สดับประกอบด้วยมิจฉาสมาธิเห็น ปานใด เมื่อแตกกายตายไปย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก มิจฉาสมาธิ เห็นปานนั้น ย่อมไม่มีแก่ ท่าน ส่วนท่านมีสัมมาสมาธิ ก็เมื่อท่านเห็นสัมมาสมาธินั้นอยู่ในตน เวทนาจะพึงสงบโดยพลัน

คฤหบดี ปุณฺชนผู้ไม่ได้สดับประกอบด้วยมิจฉาญาณะเห็น ปานใด เมื่อแตกกายตายไปย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก มิจฉาญาณะ เห็นปานนั้น ย่อมไม่มี แก่ท่าน ส่วนท่านมีสัมมาญาณะ ก็เมื่อท่านเห็นสัมมาญาณะนั้นอยู่ในตน เวทนาจะพึงสงบโดยพลัน

คฤหบดี ปุณฺชนผู้ไม่ได้สดับประกอบด้วยมิจฉาวิมุตติเห็น ปานใด เมื่อแตกกายตายไปย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก มิจฉาวิมุตติ เห็นปานนั้น ย่อมไม่มีแก่ ท่าน ส่วนท่านมีสัมมาวิมุตติ ก็เมื่อท่านเห็นสัมมาวิมุตตินั้นอยู่ในตน เวทนาจะพึงสงบโดยพลัน”

ครั้งนั้น เวทนาของท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีสงบระงับแล้ว โดยพลัน ท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีอังคาสท่านพระสารีบุตรและท่านพระอานนท์ ด้วยอาหารที่เขา จัดมาเฉพาะตน ครั้งนั้นท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดี เมื่อท่านพระสารีบุตรฉันเสร็จนำมือออกจากบาตร แล้ว จึงถือเอาอาสนะตำแหน่งหนึ่ง นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ท่านพระสารีบุตรอนุโมทนาด้วย คาถาเหล่านี้

“ผู้ใดตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวในพระตถาคตมีศีลอันงามที่พระอรีย เจ้าใคร่แล้ว สรรเสริญแล้ว มีความเลื่อมใสในพระสงฆ์ และมีความเห็นอันตรง บัณฑิตทั้งหลายเรียก ผู้นั้นว่าเป็นคนไม่ขัดสน ชีวิตของผู้นั้นไม่เปล่าประโยชน์ เพราะฉะนั้นบุคคลผู้มีปัญญา เมื่อระลึกถึง คำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย พึงประกอบตามซึ่งศรัทธา ศีล ความเลื่อมใส และความเห็นธรรม”

ครั้งนั้น ท่านพระสารีบุตร ครั้นอนุโมทนาด้วยคาถาเหล่านี้แล้ว จึงลุกจากอาสนะหลีกไป

ลำดับนั้น ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ ประทับถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วพระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามท่านพระอานนท์ว่า

“อานนท์ เธอมาจากไหนแต่ยังวัน
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ท่านพระสารีบุตรกล่าวสอน อนาถ
บิณฑิกคฤหบดีด้วยโอวาทข้อนี้

อานนท์

สารีบุตรเป็นบัณฑิต

สารีบุตรมีปัญญามาก

ได้จำแนกโศดาปัตติยงคะ 4 ด้วยอาการ 10 อย่าง”

(4.3) พระโศดาบันฐัจจกักรียสัจ 4 ในปฏิกิจสมุปปาท 11 อาการ ชื่อ ว่าญาณวัตถุ 44 (นิทาน สั 16/67-71/118 - 125, อ้างจากพระคัมภีร์ 2554 ก : 63 - 77)

“ภิกษุ ท เราจักแสดงซึ่งญาณวัตถุ 44 อย่าง แก่พวกเธอ
ทั้งหลาย...

ภิกษุ ท ก็ญาณวัตถุ 44 อย่างเป็นอย่างไรเล่า ญาณวัตถุ 44
อย่าง คือ:-

(หมวด 1)

ญาณ คือ ความรู้ในชรามณะ

ญาณ คือ ความรู้ในเหตุให้เกิดขึ้นแห่งชรามณะ

ญาณ คือ ความรู้ในความดับไม่เหลือแห่งชรามณะ

ญาณ คือ ความรู้ในข้อปฏิบัติเครื่องทำสัตว์ให้ลุถึงความดับ
ไม่เหลือแห่งชรามณะ”

(ญาณในอริยสัจ 4 ในหมวดที่ 2 -11 คือ ชาติ - ภพ - อุปาทาน - ตัณหา - เวทนา - ผัสสะ - สพายตนะ
- นามรูป - วิญญาน - สังขาร มีเหมือนกัน - ผู้วิจย)

ภิกษุ.ท เหล่านี้เรียกว่า ญาณวัตถุ 44 อย่าง”

(ผู้วิจยเห็นว่าพระองค์มาขยายข้อสุดท้ายจากอวิชาให้เกิดเป็นวิชา ด้วยการขยายสัมมาอริยมรรคมี
องค์แปด นำสู่ความรู้ชื่อว่าญาณในธรรมหรืออัมมญาณ แล้วนำความรู้นั้นไปสู่ขันยะอันเป็นอดีตและ
อนาคต เรียกความรู้นี้ของอริยสาวกว่าญาณในการรู้ตามหรืออันวญาณ โดยเริ่มปฏิจสมุปบาทใหม่จาก
ชรา มณะ - ชาติ - ภพ - อุปาทาน - ตัณหา - เวทนา - ผัสสะ - สพายตนะ - นามรูป - วิญญาน - แล้วก็
ถึงสังขารซึ่ง มีเนื้อความเหมือนกันหมด ต่างแต่หัวข้อดังนี้)

“ภิกษุ.ท ก็สังขารเป็นอย่างไรเล่า

ภิกษุ.ท สังขารทั้งหลาย สามอย่างเหล่านี้ คือ กายสังขาร วจิตสังขาร จิตตสังขาร ภิกษุทั้งหลาย เหล่านี้
เรียกว่าสังขารทั้งหลาย ความก่อกำเนิดพร้อมแห่งสังขารย่อมมี เพราะความก่อกำเนิดพร้อมแห่งอวิชา
ความดับไม่เหลือแห่งสังขาร ย่อมมี เพราะความดับไม่เหลือแห่งอวิชา มรรคอันประกอบด้วยองค์
แปดอันประเสริฐนั่นเอง เป็นปฏิบัติให้ถึงซึ่งความดับไม่เหลือแห่งสังขาร ได้แก่สิ่งเหล่านี้ คือ ความ
เห็นชอบ ความดำริชอบ การพูดจาชอบ การทำกาารงานชอบ การเลี้ยงชีวิตชอบ ความพากเพียรชอบ
ความระลึกชอบ ความตั้งใจมั่นชอบ

ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวก ย่อมมารู้ทั่วถึงซึ่งสังขารทั้งหลายว่า
เป็นอย่างนี้ ๆ มารู้ทั่วถึง ซึ่งเหตุให้เกิดขึ้นแห่งสังขารว่าเป็นอย่างไร ๆ มารู้ทั่วถึงซึ่งความดับไม่เหลือ
แห่งสังขารว่าเป็นอย่างไร ๆ มารู้ทั่วถึงซึ่งข้อปฏิบัติเครื่องทำสัตว์ให้ลุถึงความดับไม่เหลือแห่งสังขาร
ว่าเป็นอย่างไร ๆ ในกาลใด ในกาลนั้นความรู้ของอริยสาวกนั้นชื่อว่าญาณในธรรมหรืออัมมญาณ
ด้วยธรรมนี้อัน เป็นอริยสาวกนั้นเห็นแล้ว รู้แล้ว บรรลุแล้ว หยั่งลงแล้ว และเป็นธรรมอันใช้ได้
ไม่จำกัดกาล อริยสาวกนั้น ย่อมนำความรู้ไปสู่ขันยะอันเป็นอดีตและอนาคต (ต่อไปอีก) ว่า “สมณะ
หรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง ในกาลที่ยาวนานฝ่ายอดีตได้รู้อย่างยิ่งแล้วซึ่งสังขารทั้งหลาย ได้รู้
อย่างยิ่งแล้ว ซึ่งเหตุให้เกิดขึ้นแห่งสังขาร ได้รู้อย่างยิ่งแล้วซึ่งความดับไม่เหลือแห่งสังขาร ได้รู้

ยิ่งแล้วซึ่ง ข้อปฏิบัติเครื่องทำสัตว์ให้ลูถึงความดับไม่เหลือแห่งสังขาร สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้น
 ทุกท่าน ก็ได้รู้อย่างยิ่งแล้ว เหมือนอย่างที่เราเองได้รู้อย่างยิ่งแล้วในบัดนี้ ถึงแม้สมณะหรือพราหมณ์
 เหล่าใดเหล่าหนึ่ง ในกาลที่ยาวนานฝ่ายอนาคต จักรู้อย่างยิ่งซึ่งสังขารทั้งหลาย จักรู้อย่างยิ่งซึ่งเหตุ
 ให้เกิดขึ้นแห่งสังขาร จักรู้อย่างยิ่งซึ่งความดับไม่เหลือแห่งสังขาร จักรู้อย่างยิ่งซึ่งข้อปฏิบัติเครื่องทำ
 สัตว์ให้ลูถึงความดับไม่เหลือแห่งสังขารก็ตาม สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้นทุกท่าน ก็รู้จักอย่างยิ่ง
 เหมือนอย่างที่เราได้รู้อย่างยิ่งแล้วในบัดนี้” ดังนี้ ความรู้ของอริยสาวกนั้น ชื่อว่า ญาณในการรู้ตาม
 หรืออัญญาณภิกษุทั้งหลาย ญาณทั้งสองคือธัมมญาณและอัญญาณเหล่านี้ของอริยสาวกเป็น
 ธรรมชาติบริสุทธิ์ ผ่องใส ในกาลใด ภิกษุทั้งหลาย ในกาลนั้น เราเรียกอริยสาวกนั้นว่า:-

“ผู้สมบูรณ์แล้วด้วยทฤษฎี”	ดั่งนี้บ้าง
“ผู้สมบูรณ์แล้วด้วยทัตสนะ”	ดั่งนี้บ้าง
“ผู้มาถึงสังขารนี้แล้ว”	ดั่งนี้บ้าง
“ผู้ได้เห็นอยู่ซึ่งพระสังขารนี้”	ดั่งนี้บ้าง
“ผู้ประกอบแล้วด้วยญาณอันเป็นเสขะ”	ดั่งนี้บ้าง
“ผู้ประกอบแล้วด้วยวิชาอันเป็นเสขะ”	ดั่งนี้บ้าง
“ผู้ถึงซึ่งกระแสแห่งธรรมแล้ว”	ดั่งนี้บ้าง
“ผู้ประเสริฐมีปัญญาเครื่องฆ่าแรกกิเลส”	ดั่งนี้บ้าง
“ยืนอยู่จรดประตูแห่งอมตะ”	ดั่งนี้บ้าง, ดั่งนี้แล”

6.1.9 ประโยชน์จากการพัฒนากระดบจิตวิญญาณของตนเข้าสู่การเป็นอริยบุคคลขั้นต้น

6.1.9.1 ผลแห่งความเป็นโสดาบัน จากพระคัมภีร์ โสตติยโล (2554 ก)

(ฉก. อ. 22/490/368 : 105) “ภิกษุ.ท.อานิสงส์แห่งการทำให้แจ้งโสดาปัตติผล 6 อย่าง คือ

เป็นบุคคลผู้ เทียงแท้ต่อพระสังขาร

เป็นบุคคลผู้ มีธรรมอันไม่รู้เสื่อม ทุกข์ดับไปทุกชั้นตอนแห่งการ
 กระทำที่ทำได้แล้ว

เป็นบุคคลผู้ ประกอบด้วยอสาธณญาณ (ที่ไม่ทำไปแก่พวกอื่น);

เป็นบุคคลผู้ เห็นธรรมที่เป็นเหตุ และเห็นธรรมทั้งหลายที่เกิดมาแต่เหตุ”

6.1.9.2 ความเป็นโสดาบันประเสริฐกว่าการเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ (มหาวาร. ส. 19/428-429/1411-1413, อ้างจากพระคัมภีร์ 2554 ก : 106 - 107) “ภิกษุทั้งหลาย แม้พระเจ้า

จักรพรรดิได้ครองความเป็นใหญ่ยิ่งแห่งทวีปทั้งสี่ เบื้องหน้าจากการตายเพราะการแตกทำลายแห่ง
 ภาย...แต่กระนั้นท้าวเธอก็ยังรอดพ้นไปไม่ได้จากนรก จากกำเนิดเดรัจฉาน จากวิสัยแห่งเปรต และ
 จากอบายทุกติ วินิบาต.

ภิกษุทั้งหลาย ส่วนอริยสาวกในธรรมวินัยนี้ แม้เป็นผู้ยังอวดภาพให้พอ เป็นไปด้วยคำขำที่ได้มาจากบิณฑบาตด้วยปลีแข็งของตนเอง... หากแต่ว่าเป็นผู้ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยธรรม 4 ประการ เธอก็ยังสามารถรอดพ้นเสียได้จากนรก จากกำเนิดเดรัจฉาน จากวิสัยแห่งเปรต และจากอบาย ทุกคติ วินิบาต

ธรรม 4 ประการ คืออริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยความเลื่อมใสอันหยั่งลงมั่น ไม่หวั่นไหว

...ในองค์พระพุทธรเจ้า

...ในองค์พระธรรม

...ในองค์พระสงฆ์

...เป็นผู้ประกอบพร้อมแล้วด้วยศีลทั้งหลายชนิดเป็นที่พอใจของเหล่า อริยเจ้า ฯลฯ

ภิกษุทั้งหลาย! ระหว่างการได้ทวีปทั้งสี่ กับการได้ธรรม 4 ประการนั้น การได้ทวีปทั้งสี่มีค่าไม่ถึงเสียที่สิบหกของการได้ธรรม 4 ประการนี้เลย”

6.1.9.3 ความเป็นโสดาบันไม่อาจแปรปรวน (มหาวาร. ส. 19/457-458/1495-6, อ้างในพระคัมภีร์ 2554 ก : 108 - 109) “ภิกษุทั้งหลาย แม้มหาภูตรูปสี่ กล่าวคือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ก็ยังมีความแปรปรวนเป็นอย่างอื่นไปได้ แต่อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ผู้ประกอบพร้อมแล้วด้วยความเลื่อมใสอันหยั่งลงมั่นในพระพุทธร พระธรรม พระสงฆ์แล้ว...ยังจะมีการแปรปรวนเป็นเสียอย่างอื่น จนเข้าถึงนรกก็ดี กำเนิดเดรัจฉานก็ดี วิสัยแห่งเปรตก็ดี ดังนี้ นั้น ไม่ใช่เป็นฐานะที่จะมีได้เลย”

ภิกษุทั้งหลาย แม้มหาภูตสี่รูป กล่าวคือ ชาติดิน น้ำ ลม ไฟ ก็ยังมีความแปรปรวนเป็นอย่างอื่นไปได้...แต่อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ผู้ประกอบพร้อมแล้วด้วยศีลทั้งหลาย ชนิดเป็นที่พอใจของเหล่าอริยเจ้า ย่อมไม่มีความแปรปรวนเป็นอย่างอื่นได้เลย”

6.1.9.4 สิ่งผู้ถึงพร้อมด้วยทิวฐิ (พระโสดาบันทำไม่ได้โดยธรรมชาติ) (ลกก. อ. 22/489/364, อ้างจากพระคัมภีร์ 2554 ก : 110 - 111) มีฐานะที่ไม่อาจเป็นไปได้อีก 6 ประการ ดังนี้

“ผู้ถึงพร้อมด้วยทิวฐิ	ไม่อาจเข้าถึงสังขารไร ๆ โดยความเป็นของเที่ยง
ผู้ถึงพร้อมด้วยทิวฐิ	ไม่อาจเข้าถึงสังขารไร ๆ โดยความเป็นของสุข
ผู้ถึงพร้อมด้วยทิวฐิ	ไม่อาจเข้าถึงธรรมะไร ๆ โดยความเป็นตัวตน
ผู้ถึงพร้อมด้วยทิวฐิ	ไม่อาจกระทำอนันตริยกรรม
ผู้ถึงพร้อมด้วยทิวฐิ	ไม่อาจหวังการถึงความบริสุทธิ์โดยโกตุหลมมงคล
ผู้ถึงพร้อมด้วยทิวฐิ	ไม่อาจแสวงหาทักษิณียบุคคลภายนอกจาก

ศาสนานี้”

6.1.9.5 ฐานะที่เป็นไปไม่ได้สำหรับผู้ถึงพร้อมด้วยทิวณินัยที่หนึ่ง (ฉก. อ. 22/489/363, อ้างจากพระคัมภีร์ 2554 ก : 112 - 113) ฐานะที่ไม่อาจเป็นไปได้ 6 ประการ คือ

“ไม่อาจอยู่อย่างไม่มีมีความเคารพยำเกรงในพระศาสนา
 ไม่อาจอยู่อย่างไม่มีมีความเคารพยำเกรงในพระธรรม
 ไม่อาจอยู่อย่างไม่มีมีความเคารพยำเกรงในพระสงฆ์
 ไม่อาจอยู่อย่างไม่มีมีความเคารพยำเกรงในสิกขา
 ไม่อาจนำมาสู่อานามนีย์วัตถุ (วัตถุที่ไม่ควรเข้าหา)
 ไม่อาจยังภพที่แปลให้เกิดขึ้น”

6.1.9.6 ฐานะที่เป็นไปไม่ได้สำหรับผู้ถึงพร้อมด้วยทิวณินัยที่สอง (ฉก. อ. 22/489-490/365, อ้างจากพระคัมภีร์ 2554 ก : 114 - 115) ฐานะที่ไม่อาจเป็นไปได้ 6 ประการ คือ

“ที่ผู้ถึงพร้อมด้วยทิวณินัยจะพึงปลงชีวิตมารดา
 ที่ผู้ถึงพร้อมด้วยทิวณินัยจะพึงปลงชีวิตบิดา
 ที่ผู้ถึงพร้อมด้วยทิวณินัยจะพึงปลงชีวิตพระอรหันต์
 ที่ผู้ถึงพร้อมด้วยทิวณินัยจะพึงคิดประทุษร้ายตถาคตเพียงทำให้โลหิตห้อ
 ที่ผู้ถึงพร้อมด้วยทิวณินัยจะพึงทำให้สงฆ์แตกกัน
 ที่ผู้ถึงพร้อมด้วยทิวณินัยจะพึงถือศาสดาอื่น (นอกไปจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า)”

6.1.9.7 ฐานะที่เป็นไปไม่ได้สำหรับผู้ถึงพร้อมด้วยทิวณินัยที่สาม (ฉก. อ. 22/490/366, อ้างจากพระคัมภีร์ 2554 ก : 116 - 117) ฐานะที่ไม่อาจเป็นไปได้ 6 ประการ คือ

“ไม่อาจมาสู่ทิวณินัยว่า “สุขและทุกข์ ตนทำเอง”
 ไม่อาจมาสู่ทิวณินัยว่า “สุขและทุกข์ ผู้อื่นทำให้”
 ไม่อาจมาสู่ทิวณินัย ว่า “สุขและทุกข์ตนทำเองก็มี ผู้อื่นทำให้ก็มี”
 ไม่อาจมาสู่ทิวณินัย ว่า “สุขและทุกข์ ไม่ต้องทำเอง เกิดขึ้นได้ตามลำพัง”
 ไม่อาจมาสู่ทิวณินัย ว่า “สุขและทุกข์ ไม่ต้องใครอื่นทำให้ เกิดขึ้นได้ตามลำพัง”
 ไม่อาจมาสู่ทิวณินัย ว่า “สุขและทุกข์ ไม่ต้องทำเองและไม่ต้องใครอื่นทำให้
 เกิดขึ้นได้ตามลำพัง”

ข้อนั้น เพราะเหตุไรเล่า?

“ภิกษุทั้งหลาย ข้อนั้นเพราะเหตุว่าเหตุ (แห่งสุขและทุกข์) อันผู้ถึงพร้อม
 ด้วยทิวณินัย เห็นแล้วโดยแท้จริงและธรรมทั้งหลาย ก็เป็นสิ่งที่เกิดมาแต่เหตุด้วย

ภิกษุทั้งหลาย เหล่านี้แล

ฐานะที่ไม่อาจเป็นไปได้ 6 ประการ”

6.1.10 สรุปการประมวลผลการค้นคว้าหาคำคุณธรรม 15 วิชชา 8

ผู้วิจัยได้ทำการประมวลผลการศึกษาในประเด็นสาระสำคัญขององค์ความรู้ จรณะ 15 วิชชา 8 ไปพร้อมกับการตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็น กับหลักเกณฑ์ที่อ้างในพระ ไตรปิฎก โดยเฉพาะข้อมูลหลักฐานที่เป็นพุทธวจนในพระไตรปิฎกที่แสดงชัดเจนว่าผู้มีวิชา จรณสัมปันโนชั้นต้นคือโสดาบัน สมควรมีองค์ความรู้ในพุทธธรรมมากน้อยเพียงใด

ผู้วิจัยพยายามใช้ภาษาที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจในขณะที่หัวข้อเนื้อหาที่มีความ ลึกซึ้งเป็นสภาวะจิตสภาวะธรรมที่ละเอียดอ่อนรู้ได้ยาก

ผู้วิจัยได้ขยายให้เห็น “ความต่างกัน” ในการเรียนรู้ตามพุทธกระแสหลักที่ไม่มี รายละเอียดของจรณะ 15 วิชชา 8 โดยเฉพาะในการเชื่อมความสัมพันธ์กับชุดความรู้หลักที่สำคัญ ของพุทธธรรม เช่น ไตรสิกขา กิจของอริยสัจ 4 เป็นต้น ความต่างกันที่แสดงให้เห็นได้ในหลาย เหลี่ยมมุมนี้เรียกว่า “จุดความคลาด” ตัวอย่างเช่น การสำรวมอินทรีย์ นำไปสู่การทำอารมณ์สุข ทุกข์ ให้ปรับเปลี่ยนเป็นอุเบกขา การทำวิขัมปทาน เป็นการทำสมาธิคชัมภิเลสให้ดับลงไปประจุหิน กับหญ้าเป็นโลกียะ นั้นมี “จุดความคลาด” เกิดขึ้นเมื่อมีการเรียนรู้จรณะ 15 วิชชา 8 เพราะสามารถ ทำให้หมวดธรรมสองข้อข้างต้นสัมพันธ์กันได้และเป็นการเรียนรู้ฝึกฝนไปด้วยกันโดยมีการสะสม ผลสัมฤทธิ์เล็ก ๆ ที่เป็นโลกุตระด้วยการทำวิปัสสนาภาวนารูปนามพิจารณาไตรลักษณ์ในผัสสะ ปัจจุบันประกอบพร้อมกันไปทุกคราว

หรือบทบาทของสำรวมอินทรีย์ในพุทธกระแสหลัก คือการสำรวมอารมณ์ โดยระวางการกระทบสัมผัสทางทวาร 6 คือหู ตา จมูก ลิ้น กาย ใจ ก็เกิดมี “จุดความคลาด” ในการ เรียนรู้ที่มีจรณะ 15 วิชชา 8 เพราะสามารถขยายบทบาทของการสำรวมอินทรีย์เข้าไปใน 4 หมวด ของจรณะ 15 วิชชา 8 ได้เพราะเป็นความต่อเนื่องของการทำให้ตัวการใหญ่ของทุกข์ (สักกายะ) เล็กกลงไปเรื่อย ๆ จนเป็นการตามเห็นได้ในระดับอัตตา หรืออัตตานุทิกฺกุฬิ จึงสามารถทำความเข้าใจ ของสำรวมอินทรีย์ให้เกิดผลที่ลึกซึ้งกว่าการทำอารมณ์สุข ทุกข์ เจยว่าง โดยเจาะลึกเข้าไปถึงตัว บงการใหญ่ของกิเลสหรืออกุศลมูล 3 หรือราคะ โทสะ โมหะ ให้ลดละจางคลายลงไปอีกได้ตามระดับ ของต้นเหตุคือความอยากหรือตัณหา ความยึดติดหรืออุปาทาน ความเคยชินหรืออนุสัย ความเหลือ เชื้อหมักคองหรืออาสวะ ซึ่งก็ล้วนเป็นกิจของอริยสัจ 4 ในการลงมือกำจัดหรือปหานและชำระสร้าง ความบริสุทธิ์ของจิตที่ประกอบด้วยปัญญาสูงขึ้นเป็นลำดับใน 4 หมวดของจรณะ 15 วิชชา 8 เป็นต้น

การแสดง “จุดความคลาด” เหล่านี้ไม่ได้เป็นความประสงค์ให้เป็นประเด็น แดกแยกหรือ “ถูก-ผิด” หรือ “เพี้ยนไปจากธรรมวินัย” ถ้าตราบไคยังไม่ได้ออกนอกกรอบของการ ลดละกิเลสตัณหาอุปาทานอาสวะใน “กิจของอริยสัจ 4”

ตรงกันข้าม “จุดความคลาด” เหล่านี้จะมีประโยชน์ในการเน้นให้เห็นจุดเชื่อม ต่อที่ขาดหายไป (หรือไม่ได้ปรากฏในรายละเอียดของคัมภีร์หลัก) ให้กับผู้สนใจเรียนรู้ฝึกฝนปฏิบัติ มีความเข้าใจในขั้นตอนต่าง ๆ ที่ทำให้การปฏิบัติเกิดความต่อเนื่องไหลเลื่อนเชื่อมต่อไปได้ตลอด

ดังนั้นการศึกษาวิจัยที่แสดงให้เห็นถึง “จุดความคลาด” บนพื้นฐานของการศึกษาในกระบวนการทัศน์บูรณาการจึงมีประโยชน์ในการเห็นภาพรวม (เห็นช้างทั้งตัว) ของวิชาจรณสัมปันโน: จรณะ 15 วิชา 8 ได้ชัดเจนมากขึ้น

ผลสำเร็จของผู้ปฏิบัติฝึกฝนจรณะ 15 วิชา 8 คือผู้มีวิชาจรณสัมปันโน เป็นอริยบุคคล 4 โดยเฉพาะขั้นต้นคือ พระโสดาบันนั้นสามารถรู้และเข้าใจได้มากขึ้นว่าทำไมจึงได้ชื่อว่าเป็นผู้แรกถึงซึ่งกระแสแห่งธรรมอันเป็นทางไปสู่นิพพานบ้าง เป็นผู้มีวิชาอันเป็นเสขะบ้างเป็นผู้ประกอบแล้วด้วยญาณอันเป็นเสขะบ้าง เหล่านี้ยืนยันสถานะของผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติจรณะ 15 วิชา 8 ที่เป็นสถานะโลกุตตระทั้งสิ้น ทำให้เกิดความชัดเจนในผลความก้าวหน้าผู้ปฏิบัติบนเส้นทางโลกุตตระไปตามลำดับ จึงลดความพรัมมัวหรือไม่ชัดเจนในการตีความหรืออธิบายในพุทธกระแสหลักและชาวพุทธทั่วไปที่แบ่งแยกระดับของวิชา 8 ไว้ดังนี้ว่า วิชา 7 ข้อแรกเป็นอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์หรือศรัทธาใจคนอื่นเป็นอาเทศนาปาฏิหาริย์กันอยู่มากจนถึงกับเข้าใจว่าเป็นหลักเกณฑ์ของคุณสมบัติ ความเป็นผู้บรรลุธรรมของพระพุทธเจ้า

การตีความของวิชา 8 ในอนาคตแม้แต่ผู้มีองค์ความรู้ระดับปัญญาทัศน์ก็สมควรจะรับทราบอย่างถูกต้องเสียตั้งแต่แรกให้เป็นวิชา 8 ของพระพุทธเจ้าทุกข้อ ตั้งแต่วิปัสสนาญาณก็ถูกใช้เพื่อเห็นผลชำระจิตในการก้าวออกจากกิเลสชั้นหยาบกลางละเอียดหรือข้ามพ้นคันหา 3 อย่าง อุปาทาน 4 อย่าง จนสุดท้ายพ้นอวิชชาสวะ 3 อย่าง ในวิชา 3 ข้อปลาย หรือเทวิโซของวิชา 8 จึงจะสอดคล้องได้ตลอดไม่ขัดแย้งกัน เพราะโลกียะคืออวิชชา แต่คำว่าวิชาของพุทธคือโลกุตตระ เพราะสามารถพ้นอวิชชาหรือพ้นโลกียะไปได้เป็นลำดับ ดังนั้นจึงไม่สามารถและไม่สมควรอธิบายวิชาเป็นอวิชชา (หรือเป็นโลกียะ) 7 ข้อกับวิชา 1 ข้อ (เป็นโลกุตตระ)

การค้นคว้าอ้างอิงพระไตรปิฎกในบทที่ 6 นี้ไม่เพียงเพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็น ของการประมวลผลงานวิจัยในชุดองค์ความรู้จรณะ 15 วิชา 8 เท่านั้น แต่ความจริงแล้วยังมีประโยชน์เป็นหลักฐานอ้างอิงพาดพิงถึงองค์ความรู้ในบทที่ 5 ข้อ 5.1.5 เรื่องเกณฑ์วัดผลอริยผลสองที่สัมพันธ์ถึงสัมมัตตะ 10 และข้อ 5.1.6 เรื่องเกณฑ์วัดผลของการพ้นอวิชชาสวะ 8 ในความสัมพันธ์ของการพ้นความรู้ในอริยสัจ 4 และพ้นความรู้เรื่องปฏิจกสมุปปาท หรือแม้แต่ในการวิเคราะห์ในบทที่ 7 ข้อ 7.3.3.4 ขึ้นวิญญาณอันติมะหรือขั้นเข้าถึง “ธรรมในธรรม”ซึ่งก็คือ เรื่ององค์ความรู้ของญาณในธรรมหรือขัมมญาณ ตั้งแต่ข้อ 4.5 เรื่องสัมมัตตะ 10 ไปถึงข้อ 4.10 โดยเฉพาะข้อ 4.8 เรื่องการพ้นอำนาจของกาลเวลาที่เป็นอดีตเนื่องกับอนาคตของเวทนา 108 เป็นต้น

จึงกล่าวโดยรวมได้ว่างานค้นคว้าวิจัยนี้ ซึ่งมีโครงสร้างความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องสอดร้อยกันตลอดย่อมมีการพาดพิงส่งผลต่อเนื่องกันไปในความน่าเชื่อถือของการประพาดิทธิธรรมสมควรแก่ธรรมซึ่งหมายถึงการปฏิบัติถูกต้องตามกระบวนการตามหลักองค์ธรรมย่อยที่สงเคราะห์

สอดคล้องไปกับหลักองค์ธรรมใหญ่ได้หรือชำนาญปฏิบัติ ในวิชาจรณสัมปันโน: จรณะ 15 วิชา 8 นั่นเอง อันเป็นข้อที่ 4 ในองค์คุณเครื่องบรรลुโสดาบันหรือโสดาปัตติลังกา 4 ได้แก่ เสวนา สัตบุรุษหรือสัปปริสสังเสวะ สดับสัทธรรมหรือสัทธัมมัสสวนะ ทำในใจโดยแยกกายหรือ โยนิโสมนสิการ และปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมหรือชำนาญปฏิบัติ ซึ่งตรงกับหมวด วุฒิธรรม 4 ที่พระพุทธองค์ตรัสว่าธรรม 4 ประการนี้ เมื่อเจริญปฏิบัติทำให้มากย่อมเป็นไปเพื่อการ บรรลุอรุณผลได้ทุกชั้น จนถึงอรหัตตผล (ที.ปา, 11/240/239; ส.ม. 19/1428/434; 1620/509 อ้างใน พระพรหมคุณาภรณ์ (2553) พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม)

6.2 ประเด็นการพิจารณาตรวจสอบปัญญาของผู้มีวิชาจรณสัมปันโน

ถ้าถามผู้วิจัยว่าสามารถสรุปประมวลผลงานวิจัยที่เป็นการรวบรวมระดับความรู้ (wisdom) ได้อย่างไร คำตอบท้ายสุดจะมาบรรจบครบรอบอยู่ที่คำเริ่มต้นซึ่งงานวิจัยคือ วิชาจรณสัมปันโน (เพื่อการหลุดพ้น)

เพราะว่าวิชาจรณสัมปันโน มีหน่วยเป็นบุคคลผู้หลุดพ้น (ไปตามลำดับ) พุทธะ

บุคคลผู้หลุดพ้นต้องอาศัยหมวดธรรมคำสอน (ของผู้ตรัสรู้ชอบเอง) ธรรมะ

ผู้เฝ้าหลุดพ้นต้องปฏิบัติฝึกฝนตามธรรมสมควรแก่ธรรมนั้น (เพื่อตรัสรู้ตาม) สังฆะ

6.2.1 บุคคลผู้บรรลุวิชาจรณสัมปันโนคือ ผู้ที่ก้าวข้ามพ้นออกมา (transpersonal) จากภพทั้ง 3 คือ กามภพ รูปภพและอรุณภพ ทำให้เข้าถึงอริยสัจที่ซ่อนเหนือโลก (โลกุตตระ) ของ 3 แดนโลกธาตุ คือ กามโลก รูปโลก อรุณโลก จึงเป็นผู้ดำรงอยู่ในอริยภูมิที่พัฒนาสูงขึ้น 4 ระดับ คือ

อริยภูมิโสดาบัน เป็นผู้ก้าวข้ามพ้น (transcend) ปิดอบายภูมิ

อริยภูมิสกิทาคามี เป็นผู้ก้าวข้ามพ้นออกจากกามาวจรภูมิ

อริยภูมิอนาคามี เป็นผู้ก้าวข้ามพ้นออกจากกามาวจรภูมิแล้วและอรุณาวจรภูมิ

อริยภูมิอรหันต์ เป็นผู้ก้าวข้ามพ้นออกจากภูมิทั้ง 2 และอรุณาวจรภูมิ

6.2.2 ข้อค้นพบความจริงที่ซ่อนอยู่ให้เปิดเผยใหม่โดยจรณะ 15 วิชา 8

6.2.2.1 จรณะ 15 วิชา 8 ทั้ง 6 ชุด เป็นการปฏิบัติออกจากภพทั้ง 3 คือ

จรณะข้อ 1-11 (หรือชุดที่ 1-3) ข้ามพ้นกามภพ

จรณะข้อ 1-15 (หรือชุดที่ 1-4) ข้ามพ้นกามภพ, รูปภพ

จรณะข้อ 1 ถึงวิชา 8 (หรือชุดที่ 1-6) ข้ามพ้นภพทั้ง 2 และอรุณภพ

6.2.2.2 จรณะข้อที่ 1 สังวรศีลหรือศีลสัมปทาเป็นการก่อตั้งฐานของอริยภูมิ คือ

ศีล 5 เป็นฐานอริยภูมิของโสดาบันที่ก้าวข้ามพ้นออกจากโลก

อบายทุกติวินิปาต

คิด 8 เป็นฐานอริยภูมิของสภิกาคามีที่ก้าวข้ามพ้นออกจากโลก
อบาย กามโลก

คิด 10 เป็นฐานอริยภูมิของอนาคามีที่ก้าวข้ามพ้นออกจากโลก
อบาย กามโลก แล้วเน้นที่รูปโลก

คิดสูงกว่า และโอวาทปาฏิโมกข์คิดเป็นฐานอริยภูมิของอรหันต์ที่ก้าว
คิด 10 ข้ามพ้นออกจากโลกอบาย กามโลก รูปโลก อรูปโลก

6.2.2.3 ความสำคัญของการออกจาก 3 โลกหรือ 3 ภูมิ คือ กามภูมิ รูปภูมิ อรูป
ภูมิ ด้วยการสร้างฐานคิดนั้น ยังมีความสัมพันธ์กับการออกจาก 3 ภพ คือ กามภพ รูปภพ อรูปภพ
ด้วยจรณะ 15 วิชชา 8 ที่มีความก้าวหน้าของการปฏิบัติฝึกฝนไปจนครบทั้ง 6 ชุด ตามลำดับ
กล่าวคือ

โสดาบัน	ก้าวข้ามภพทั้ง 3 ในโลกอบายภูมิ (ในกามภูมิ) ด้วยคิด 5
สภิกาคามี	ก้าวข้ามภพทั้ง 3 ในโลกกามภูมิด้วยคิด 8
อนาคามี	ก้าวข้ามภพทั้ง 3 ในโลกกามภูมิแล้วรูปภูมิด้วยคิด 10
อรหันต์	ก้าวข้ามภพทั้ง 3 ในโลกกามภูมิ รูปภูมิ อรูปภูมิด้วยคิด

สูงกว่าคิด 10 และโอวาทปาฏิโมกข์คิด

6.2.2.4 อาจจะมีคำถามว่าใช้หลักการอะไรหรือหลักฐานที่ใดในพระไตรปิฎก
มาแบ่งอริยบุคคลตามฐานคิด เพราะมีแต่โสดาบันที่ระบุไว้จริง (พ้นภัยเวร 5 ด้วยคิดข้อ 1-5) ความรู้
ดังกล่าวนี้มีอยู่แล้วในพระไตรปิฎก ในพุทธกระแสหลักก็รู้ชัดว่าพระอรหันต์คือ ผู้พ้นแล้วจาก
กามภพ รูปภพและอรูปภพ ดังในหลักปฏิจสุมปาทก็มีรายละเอียดของภพ 3 และหมวดธรรมการ
พ้นอวิชชาสวะ 8 ข้อสุดท้ายคือพ้นความไม่รู้เรื่องปฏิจสุมปาท

พ้นกามภพ (เช่น ราคะนุสัย) ถึงขั้นรู้ชัดว่าพ้นกามาสวะ

พ้นรูปภพ (เช่น ปฏิมานุสัย) ถึงขั้นรู้ชัดว่าพ้นภวาสวะ

พ้นอรูปภพ (เช่น อวิชชานุสัย) ถึงขั้นรู้ชัดว่าพ้นอวิชชาสวะ

พระอรหันต์ก็คือผู้เป็นอเสขศีลบุคคล มีธรรมบุญของศีล คือจุดศีล
มัชฌิมศีล มหาศีลและมีโอวาทปาฏิโมกข์คิด

พระอนาคามีคือผู้ละทิ้งเรือนชานทรัพย์สิน ครอบครองญาติมิตรหรือ
ตัดปลิโพธิ 3 ด้วยคิดข้อ 1 - 10

โดยเฉพาะคิดข้อ 10 ก็คือเว้นขาดจากทรัพย์สินทั้งหมด ดังนั้นในพระวินัย
แม้เป็นเพียงสามเณรซึ่งถือศีล 1 - 10 ก็มีสิทธิถือบาตรออกบิณฑบาตได้รับการดูแลสนับสนุนจาก
ผู้คนในสังคม เพราะขาดจากทรัพย์สินทั้งหมดแล้ว

สมณโพธิธิริภักย์เน้นเสมอว่าพระอนาคามีคือผู้ปฏิบัติฐานจิตในจิตหรือเป็นโอบปาดิถกัศตัวประเภทที่ไม่กลับมาสู่กามโลก (คือการเสพสุขทุกข์ทางทวารกาย 5 คือ หู ตา จมูก ลิ้น กาย) เมื่อตายลงจึงไปสู่พรหมโลกซึ่งก็คือรูปโลก ถึงแม้จะมีรายละเอียดของความสำเร็จในการทำจิตบริสุทธิ์ประกอบด้วยอธิปัญญาถึง 5 ระดับ แต่ก็ยังไม่พ้นพรหมโลก 20 (รูปพรหม 16 อรูปพรหม 4) ได้ทั้งหมด (เพราะถ้าพ้นได้หมดก่อนตายก็เป็นอรหัตต์)

พระสกิทาคามีนั้นอยู่ระหว่างศีล 5 และศีล 10 ดังจะเห็นได้ว่าในพระไตรปิฎกมีกล่าวถึงความสัมพันธ์ของฐานศีล 5 ของโศคาบัน (ดูข้อ 6.1.8.1) ฐานศีล 10 ของอนาคาริกชน (เช่น สามเณร) ฐานจุลศีลมัชฌิมศีล มหาศีลและโอวาทปาฏิโมกข์ศีล รองรับพระสงฆ์จึงเป็นอริยสงฆ์ 4 เหล่าได้หมด ส่วนอุบาสกอุบาสิกา มีระบุนศีล 8 เป็นอุโบสถศีล เป็นศีลที่เป็นธรรมโอสถมีอานิสงส์สูงมากเป็นฐานรองรับสกิทาคามีในฐานฆราวาส ดังมีตัวอย่างเช่น บุตรสาวของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีในพระไตรปิฎกก็มีกล่าวถึงว่าได้ เรียกบิดาว่า น้องชาย (เพื่อเป็นอุบายให้บิดารู้และมีศรัทธายิ่งขึ้น)

6.2.3 การเปิดเผยความจริงของ “ภพ-ภูมิ” คือการเน้นย้ำความสัมพันธ์ของการสร้างฐานศีลเพื่อออก “ภูมิ 3” คือกามภูมิ รูปภูมิ อรูปภูมิ และการปฏิบัติจรณะ 15 วิชชา 8 เพื่อออกจาก “ภพ 3” คือ กามภพ รูปภพ อรูปภพ เพราะ

6.2.3.1 การออกจาก “ภูมิ 3” คือวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันในเส้นทางมรรคมีองค์ 8

6.3.2.2 การออกจาก “ภพ 3” คือวิถีการปลดปล่อยภพหรือภาวะที่หลงเกาะยึดติดอยู่ในจิตมนุษย์ทุกคนด้วยเส้นทางจรณะ 15 วิชชา 8 อันเป็นความจริงภายใน เพราะการตั้งฐานศีลเป็นเรื่องใหญ่ เป็นการเลือกภูมิของชีวิตและภูมินั้นจะดีหรือเป็นชัยภูมิที่มีชัยสู่ที่เจริญจนไม่กลับพ่ายแพ้ (อุปราชิตปัลลึงเก ดังมีในบทสวดมนต์ชยปริตตัง - ผู้วิจัย) เพราะมีการปฏิบัติสังวรศีลอันเป็นข้อที่ 1 ในจรณะ 15 วิชชา 8 เรื่อยไปจนถึงขั้นปลายคือวิชชา 8 ซึ่งก็สงเคราะห์ลงในอริยสัจ 4 อันเป็นเรื่องเดียวกับเส้นทางมรรคมีองค์ 8 ที่พาเข้าถึงอริยสัจ เช่นกัน ดังจะเห็นได้จากภาพรวมของ “วิถีธรรม” ในวิถีชีวิตที่พึงประสงค์ของมนุษยชาติ (คู่มือภูมิภาพรวมวิถีธรรมนำวิถีชีวิตความจริงอันประเสริฐ) ข้างล่างนี้

กตญาณ	(63) ทุกขนิโรธคามินี ปฏิบัติญาณ	
	(62) ทุกขนิโรชญาณ	
	(61) ทุกขสมุททยญาณ	
	(60) ทุกขญาณ	

กิจญาณ	(59) มรรคญาณ	วิชา	วิชา	วิชา	วิชา
	(58) นิโรชญาณ	ฉาน	ฉาน	ฉาน	ฉาน
	(57) สมุททยญาณ	สังขธรรม	สังขธรรม	สังขธรรม	สังขธรรม
	(56) ทุกขญาณ	จรณะ 1-4	จรณะ 1-4	จรณะ 1-4	จรณะ 1-4

สังจญาณ	ฐานศีล	ศีล 1-5	ศีล 1-8	ศีล 1-10	โอวาท
ญาณ 3	อริยมุมิ	โศคาบันมุมิ	สกิทาคามีมุมิ	อนาคามีมุมิ	ปาฏิโมกข์ศีล อรหัตตมุมิ

ภาพที่ 6.1 แผนภูมิ ภาพรวมวิถีธรรมนำสู่วิถีชีวิตที่เข้าถึงอริยสัง 4

6.2.4 ความสำเร็จของการเข้าถึงอริยสัง 4 สมบูรณ์ต้องเป็นไปตามลำดับ 3 รอบ (ปรีวัฏฏ์) ของ 3 ญาณ คือ สังจญาณ กิจญาณ กตญาณ ดังที่เรียกกันทั่วไปว่า อริยสัง 4 โดยปรีวัฏฏ์ 3 อากาธ 12 จบกัจจนหรือพรหมจรรย์อยู่จบเป็นพระอรหัตตรู้ได้ด้วยตนเองหรือปัจฉัตตัง

สังจญาณ คือ ญาณที่รู้ในอริยสัง 4

กิจญาณ คือ ญาณที่รู้ในกิจของอริยสัง 4 (หรือ “รู้-ละ-แจ้ง-เจริญ”)

กตญาณ คือ ญาณที่รู้ว่ากิจที่ควรทำสำเร็จแล้ว (กต)

ทั้ง 3 ญาณหรือ 3 รอบ ล้วนเป็นเรื่องของอริยสัง 4 เกิดขึ้นแล้วเป็นพระอรหัตต ซึ่งเหมือนหนึ่งความรู้ที่ไกลตัว เนื่องจากไม่สามารถเข้าใจสภาวะของธรรมแต่เมื่อมีจรณะ 15 วิชา 8 ซึ่งเป็นภาคดำเนินกิจของอริยสัง 4 ทำให้เข้าใจญาณ 3 โดยปรีวัฏฏ์ 3 อากาธ 12 ได้ง่ายขึ้น (ดูแผนภูมิภาพรวมวิถีธรรมนำสู่วิถีชีวิตที่เข้าถึงอริยสัง 4) กล่าวคือ

6.2.4.1 สังจญาณ คือ ญาณที่รู้ในอริยสัง 4 ด้วยความจริง (สังจะ) ของอริยมุมิที่พัฒนาต่อเกิดขึ้นมาบนฐานศีลได้แล้ว ญาณที่รู้ในอริยสัง 4 ทั้ง 3 รอบจึงจะเกิดขึ้นเป็นจริงให้ผัสสะ

สภาวะสัจจะของอริยสัจได้ และมีอริยศีลขั้นธรรมาจริยบุคคล 4 คือ โสดาบัน (ศีล 5) สกิทาคามี (ศีล 8) อนาคามี (ศีล 10) และอรหัตต์ (จุลศีล มัชฌิมศีล มหาศีล และโอวาทปาฏิโมกข์ศีล)

6.2.4.2 กิจญาณ คือ ญาณที่รู้ในกิจของอริยสัจ 4 ที่สัมพันธ์กับ 4 หมวดของ จรณะ 15 วิชชา 8 ได้แก่

จรณะ 4 สร้างให้เกิดปริณญา คือ “รู้” ทุกข์อริยสัจด้วยด้วยการชำระ กิเลสด้วยศีลสังวรจนถึงวิชาได้ทำให้เกิด “ทุกขญาณ”

สัทธรรม สร้างให้เกิดปหานะคือ “ละ” ต้นเหตุความอยากในกามภพได้ ทำให้เกิด “สมุทธานุญาณ”

ฉาน สร้างให้เกิดสังขิกิริยา คือ “แจ้ง” การดับความอยากในกามภพและ ดับความยึดติด (อุปาทาน) ในรูปภพหรืออุปาทานขั้น 5 ได้ทำให้เกิด “นิโรธญาณ”

วิชา สร้างให้เกิดภวาคือ “เจริญ” การก้าวข้ามความไม่รู้หรืออวิชชา ทุกระดับจากหยาบกลางจนแม้เล็กละเอียดแทบ ไม่รู้ไม่เห็นได้หรือระดับรูปภพในชั้นอาสวะที่ ยังเหลือเศษผูกมัดยึดติด (สังโยชน์) ก็สามารถมีความเจริญหลุดพ้นอวิชชาสวะจนสิ้นอวิชชา สังโยชน์ได้ ได้ทำให้เกิด “มรรคญาณ”

6.2.4.3 กตญาณ (ในกถอบน) คือ ญาณที่รู้ว่ากิจที่ควรทำสำเร็จแล้ว ซึ่งก็คือภาค ผลที่เป็นวิชาพ้นความไม่รู้ (อวิชชา) เจริญขึ้นมาตามลำดับ ด้วยการดำเนินสัมมาอริยมรรคมีองค์ 8 ใน ชีวิตประจำวันปกติ ซึ่งพระพุทธองค์ตรัสว่าด้วยทางสายเอกคือสัมมาอริยมรรคมีองค์ 8 จึงมีอริยบุคคล 4 เกิดขึ้น ก็เพราะมีอริยผลสอง คือ สัมมาญาณ และ สัมมาวิมุต ความเป็นสัมมัตตะ 10 การเห็นเป็น 4 แถบ ในแผนภูมิเป็นเพียงการแสดงภาพความเจริญตามลำดับที่ความรู้ในเรื่องโสตถอนจะช่วยให้เข้าใจว่าความ จริงว่าเป็นเรื่องความเจริญที่เป็น ไปคู่กันเป็นกล่องเดียวกัน โดยไม่ได้แยกขาดออกจากกัน คือ การเข้าถึง อริยสัจ 4 โดยแสดงผลสัมฤทธิ์ชัดเจน 4 ขั้นตอน ได้แก่

1) โสดาบันเป็นผู้แรกเข้าถึงกระแสของอริยสัจ 4 โดยมีผลสัมฤทธิ์ ของ “ทุกข์ญาณ” ชัดเด่นในทุกอริยสัจ การเข้าถึงภาวะที่เป็นจริง (สัจจะ) ของการออกห่าง (อริยะ) จากทุกข์ชั้นหยาบ ในกามภพที่เรียกว่าอบายทุกตวินนิบาต ปิดอบายภูมิได้แล้ว แต่โสดาบันก็เป็นผู้มี อริยภูมิที่ซ่อนอยู่ใน โลกกามภูมิและยังไม่ชัดเจนในทุกขสมุทธานุญาณ ดังจะเห็นได้จากศีลข้อ 3 เว้น ขาดจากการประพฤติดิในกามขั้นหยาบแล้วจึงมีคู่ครองเพียงคนเดียวก็พอ ดังนั้นจึงยังต้องกลับมา เกิดในมนุษยภูมิกันอีกหลายชาติ

2) สกิทาคามีเป็นผู้กลับมาเกิดในเทวโลกอีกครั้งหนึ่ง โดยมีผลสัมฤทธิ์ ของ “ทุกขสมุทธานุญาณ” เพราะเป็นผู้ทำสิ่งผูกมัดอยู่ด้วยกามราคะ และปฏิกะให้ลดน้อยจนกลายเป็น ผู้มีเทวธรรมคือความละอายกลัวต่อบาป (หิริ โอตตปปะ) ประจำใจอยู่เป็นนิตย์ ดังนั้นแม้ความสุขใน ใจที่เกิดจากการเสพย์ทางหู ตา จมูก ลิ้น กาย คือ กามภพ อันมีอยู่ในกามโลกในชีวิตประจำวัน

สภิกาคามีจะมีความสามารถในการกำจัด (ปราบ) ความอยาก (ตัณหา) ออกจากจิตใต้อยู่เสมอโดยไม่อยาก ไม่ลำบากนัก เป็นผู้มีทุกขสมุทยญาณชัดเจนในการเข้าถึงภาวะที่เป็นจริง (สัจจะ) ของการออกห่าง (อริยะ) จากทุกข์ชั้นกลางหรือสุขภาวะในกามภพได้ ดังจะเห็นได้จาก การถือประพฤติพรหมจรรย์ เว้นขาดจากการมีเพศสัมพันธ์ (เมถุนสังวาสใด ๆ) ในศีลข้อที่ 3 เป็นอพรหมจริยาเวรมณีสิกขาปฏิบัติ

พระสภิกาคามีเป็นผู้ที่กำลังขอมปลดปล่อยความรู้สึกรักสุขจากการเสพยา รสอร่อย (อัสสาหะ) อันเป็นรสของโลกียารมณ์ได้อย่างดีและสามารถเก็บเกี่ยวผลสัมฤทธิ์ของการปราบต้นเหตุคือความอยากอันได้แก่ กามตัณหาที่เป็นตัวการใหญ่ นี่คือการแสดงให้เห็นว่าเกิดมีอภิจิตสูงขึ้น โดยเฉพาะอภิจิตที่เฉียบคมสามารถออกจากความหลงของมายาชีวิตที่ถูกปิดตาหรือจูงดึงด้วยรสสุขอันมีเหยื่อล่อหรืออามิสสุขในกามภพทางทวาร หู ตา จมูก ลิ้น กาย พระสภิกาคามีถือศีลข้อ 6 เพื่อลดละเกี่ยวกับการบริโภคอุปโภคซึ่งก็คือกามโลก ศีลข้อ 7 ข้อ 8 ก็เพื่อลดละการเสพยา อารมณ์เกี่ยวกับทวารหู ตา จมูก ลิ้น กายสัมผัส เย็นร้อนอ่อนนุ่มแข็งละเอียดเนียนหยาบแรงสารพัดล้วนเป็นเรื่องใหญ่มากในกามโลกที่ประสพอยู่ในชีวิตประจำวัน พระสภิกาคามีจึงปฏิบัติจรรยา 15 วิชชา 8 เพื่อทำกิจข้อปราบหยาบ คือละจากภพ 3 ในกามโลกหรือภูมิที่ดำเนินไปอยู่ที่เต็มไปด้วยกาม (กามาวจรภูมิ) อยู่อย่างเอาจริง จึงมีผลให้สิ่งผูกมัดยึดติด (สังโยชน์) ในกามราคะสังโยชน์และปฏิฆะสังโยชน์ผ่อนคลายลงรวมถึงโลกธรรม 8 คือการได้ลาภ ยศ สรรเสริญ สุขและการเสื่อมทั้ง 4 ในส่วนที่สัมพันธ์กับกามโลกจะลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัดจะเป็นผู้ให้ทานง่าย ศีลเคร่งครัด ภาวนามีผลจางคลายหรือวิราคานุปัตติชัดเจน

3) พระอนาคามีเป็นผู้ถือศีลข้อ 10 เป็นผู้ออกบวชหรือเป็นอนาคาริกชนผู้ละทิ้งบ้านช่องเรือนชานและพระอรหันต์ซึ่งเป็นพระอริยสงฆ์มีโอวาทปาฏิโมกข์ศีล ซึ่งอยู่นอกขอบเขตการวิจัย จึงยกไว้ก่อนในรายละเอียด เพียงแต่รับรู้ว่าเป็นโครงสร้างกระสวนเช่นเดียวกับตัวแบบของฐานฌราวาสคือโสดาบันและสภิกาคามี ในการเป็นผู้ปฏิบัติอยู่ในกามโลก แต่กำลังออกจากกามโลก ส่วนพระอนาคามีและพระอรหันต์คือผู้ที่กำลังออกจากกามภพ รูปภพและอรุภพ เมื่อสำเร็จก็เป็นพระอรหันต์สมบูรณ์ถึงกตญาณในรอบที่ 3 ของอริยสัจ 4 และพอจะสรุปย่อ ๆ ตามฐานข้อมูลที่วิจัย มาได้ดังนี้

เมื่อเลื่อนขั้นเป็นฐานศีล 10 ละบ้านช่องเรือนชานทรัพย์สมบัติ เครื่องผูกที่เป็นปถวิ 3 ออกเป็นอนาคาริกชน จึงสามารถเรียนรู้ความดับ (นิโรธ) ของอุปาทานในจิตได้ สำนักที่ฝังลึกอยู่ซึ่งเมื่อเผาผลาญได้ด้วยฉานแล้วเป็นจิตนิโรธด้วยสภาวะของสมาธิ 4 ได้แก่ จิตอ่อนแว่วไว (มุกฤเต) จิตอ่อนสมควรแก่การงาน (กัมมณีเย) จิตตั้งมั่น (ฐิตะ) จิตไม่หวั่นไหวเป็นอุเบกขา (อนณฺณปปีตเต) จึงได้ผลเป็น “ทุกขนิโรธญาณ” ชัดเจนเช่นนี้ พระอนาคามีของพระพุทธจึงเป็นผู้มีทุกขญาณ สมุทยญาณ และนิโรธญาณแล้วไม่เวียนกลับลงสู่โลกกามภูมิและโลกอบายภูมิเป็น

สมุทเททนิโรธได้จริง แต่พระอนาคามีก็ยังไม่มียุทธชัคเค่นถึงขั้นมรรคญาณที่สามารถก้าวพ้นออกมา (เนกขัมมะ) จากรูปภูมิ อรูปภูมิ ได้หมด

จากฐานศีล 10 เพิ่มรายละเอียดของอริศีลเป็นจุดศีล มัชฌิมศีล มหาศีล จนถึงโอวาทปาฏิโมกข์ศีล สัมพันธศีลเข้าไปถึง “จิตในจิต” มีอานิสงส์องค์คุณ 5 ของอุเบกขาในการสร้างอริปัญญาที่มีความแหลมคมและละเอียดเป็นนามธรรมจนถึงสภาวะขั้นรูปที่สัมพันธซ้อนเชิงกันอยู่ (หรือคัมภีระ) ของสังโยชน์ 5 เบื้องสูงไปกับความเจริญยิ่งขึ้นของหมวดธรรมในธรรม 5 ได้แก่ นิ वर्ณ 5; อุปาทานคือฉันทราคะในปัญจอุปาทานชั้น 6 ทางสู่องค์แห่งการตรัสรู้ คือ โพชฌงค์ 7 และอริยสัจ 4 ที่ประพตติจนสมบูรณ์ถึงอาสาวิขยญาณจบกิจเป็นพระอรหันต์ปัญญาวิมุตติ เป็นต้น อันเป็นภาคเจริญยิ่งขึ้นของ “ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาญาณ”

6.2.5 องค์ความรู้ที่จุดประกายขึ้นมาจากข้อ 6.2.3 และ 6.2.4 ทำให้เห็นความสัมพันธ์ของจรณะ 15 วิชชา 8 กับไตรสิกขาสิกขิ่งเพิ่มขึ้น กล่าวคือ

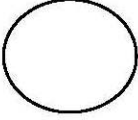

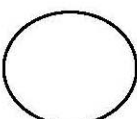
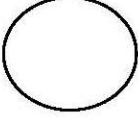
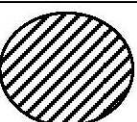
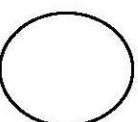
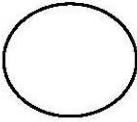
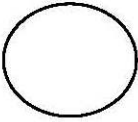
6.2.5.1 สัจญาณ เป็นญาณที่ตรวจทานในความก้าวหน้าของฐานศีลที่สูงขึ้นเป็นลำดับสัมพันธ์กับอริยภูมิ 4 ระดับ จึงเห็นได้ว่าเมื่อถึงที่สุดก็จะได้เป็นไตรสิกขาที่ไม่ต้องศึกษาแล้ว (ไตรสิกขาขั้นอเสขะ) โดยเน้นที่ฐานศีล จึงได้เป็นอเสขศีล

6.2.5.2 กิจญาณ เป็นญาณที่ตรวจทาน ความก้าวหน้าของจิต (หรืออริจิต) ที่ข้ามพ้นออกจากกามภพ รูปภพ อรูปภพ ที่เจริญขึ้นด้วยการฝึกฝนจรณะ 15 วิชชา 8 เมื่อถึงที่สุดก็เป็นอเสขจิต

6.2.5.3 กตญาณ เป็นญาณที่ตรวจทานความก้าวหน้าของจิตที่มีผลถึงขั้นสัมมัตตะ 10 มีสัมมาญาณ สัมมาวิมุต เมื่อถึงที่สุดก็เป็นอเสขปัญญาตามแต่ละฐานศีลของของอริยภูมิ (ดังมีในบทสวดมนต์ยอดพระกัณฑ์ไตรปิฎก - ผู้วิชัย) เป็นโสตอรหัตตปฏิผล สกิทาอรหัตตปฏิผล อนาคามีอรหัตต ปฏิผล จนในที่สุดบรรลุเป็นพระอรหันต์ได้ตามลำดับ

6.3 ตัวแบบพัฒนาการของอริยบุคคล 4

องค์ความรู้จากข้อ 6.1 และแผนภูมิภาพรวมวิถีธรรมนำสู่วิถีชีวิตที่เข้าถึงอริยสัจ 4 เมื่อนำมาประกอบกับพัฒนาการของลำดับความเจริญในการปฏิบัติจรณะ 15 วิชชา 8 ของอริยบุคคล 4 มีผลให้เห็นตัวแบบ 3 อย่างคือได้ตามเกณฑ์ปกติ, ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติและสูงกว่าเกณฑ์ปกติ ดังนี้

วิชา				
ฉาน				
ศีทธรรม				
จระณะ 1-4				

ฐานศีล 5				
ฐานศีล 8				
ฐานศีล 10				
ฐานโอวาทปาฏิโมกข์ศีล				

ภาพที่ 6.2 ข้อสรุปพัฒนาการของอริยบุคคล 4

6.3.1 ตัวแบบพัฒนาการตามเกณฑ์ปกติ (หรือที่พึงประสงค์) ระดับวิชาทัศน

พัฒนาการความเจริญของอริยบุคคล 4 ตามเกณฑ์ปกติคือระดับแนวทะแยงของวงกลมทั้ง 4 ในภาพ ซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีการบรรจบของความเป็นภพและภูมิจึงใช้เรียกแทนกันได้

6.3.1.1 โสดาบันเป็นผู้ปฏิบัติจระณะ 4 ซึ่งเป็นผลพันทุกอย่างหายบใหญ่ของอบายมุข ถือศีล 5 มีศรัทธาในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พันอบายภพ (ภาวะไม่สบาย) หรืออบายภูมิมาในระดับเบื้องต้น แต่ยังไม่ค่อยมีความสามารถในการลดละสร้อย (อัสสาทะ) ของกามภพ ที่เรียกว่า กามคุณ 5 โสดาบันจึงยังเป็นผู้อยู่ในกามโลกและถ้าโสดาบันนี้ไม่พัฒนาการอ่านใจในการรับรู้อสร้อยให้สามารถเห็นเป็นโทษ ก็จะจมอยู่ในกามโลกนี้ไปอีกยาวนานนับเป็นชาติ ๆ

6.3.1.2 สกิทาคามีเป็นผู้เจริญในศีทธรรมและความเป็นผู้มีเทวธรรมหรือหิริโอตตปะปะประจำใจอยู่เป็นนิตย์เมื่อฝึกฝนในฐานศีลข้อ 1 - 8 จะเป็นผู้มีใจสบาย พันทุกข์ของกามหายบฟัวเดียวเมียเดียวด้วยการเว้นขาดเมถุนธรรมจึงมีแต่รสของกามคุณ 5 จากทวาร หู ตา จมูก ลิ้น กาย แต่ก็รู้เท่าทันและยังลดละได้เพิ่มขึ้นจากศีลข้อ 6-8 ทำให้เป็นผู้สามารถอ่านความรู้สึกในใจ

แยกแยะความรู้สึกที่จมอยู่ในกามคุณที่ยังเป็นโลกิยะหรือเคหสิตเวทนา 18 (สุข – ทุกข์ – ไม่สุข ไม่ทุกข์ในทวาร 6) แล้วปรับเปลี่ยนก้าวข้ามออกมาจากกามภพหรือกามภูมิด้วยสามารถดับ กามตัณหาได้เสมอจึงเป็นเนกขัมมสิตเวทนา 18 รวมเป็นเวทนา 36 ซึ่งจะต่างกับ โสดาบันที่รู้เพียง เวทนา 18 ในกามโลกซึ่งยังไม่เรียกว่ารู้เคหสิตเวทนา 18 เพราะการรู้จักสภาวะเคหสิตเวทนาเป็นค่า ปฏิสัมพันธ์ต่อกันที่เกิดขึ้นต่อเมื่อรู้จักเวทนาที่ก้าวข้ามพ้นออกมาหรือเนกขัมมสิตเวทนาได้แล้ว

6.3.1.3 อนาคตมีอยู่นอกขอบเขตการวิจัย แต่ตามข้อมูลงานวิจัยนับเป็นผู้เจริญใน ฆานหรือที่เรียกกันว่าฆานลาภินุคคล หมายถึง (รวมเอา) ความเป็นผู้มีลาภที่เกิดจากการเพ่งเผากิเลส ตัณหาอุปาทานได้แข็งแรงเสมอ จึงทำให้เป็นผู้มีจิตสงบตั้งมั่นหรือสมาธิจิต นี้แหละคือลาภชนิดที่ไม่มี โลภีและพ้นจากเหยื่อล่อหรือนิรามิตด้วยฐานศีลข้อ 10 ทำให้ไม่กลับมายังกามโลกคือไม่เสพยาเสพติด รสอร่อยในกามภูมิ แต่ยังมีรสของการยึดติดในกามหรือกามอุปาทานอันนำไปยังอุปาทานอื่น ๆจนครบ อุปาทานทั้ง 4 นี้ มีรสของอุปาทานที่เรียกว่าการเพลิน (นันทิ) ของฉันทราคะหรือตัวอุปาทานแท้ที่เป็น การจมอยู่ สะสมอยู่ของความอยาก (ตัณหา) ที่ไม่เคลื่อนเป็นพลวัต แต่เป็นภาวะสถิต (static) ซึ่งก็คือ จิตใต้สำนึก (subconscious) เป็นอดีตที่จมอยู่; อนาคตมีจึงปฏิบัติเวทนาที่เน้นลดละความอยากใน ปัจจุบัน 36 และเวทนาที่เน้นละอุปาทานในส่วนอดีต 36 รวมกันเป็นเวทนา 72

6.3.1.4 อรหัตต์มีอยู่นอกขอบเขตการวิจัย แต่ตามข้อมูลงานวิจัยแสดงว่า อรหัตต์ได้เพิ่มฐานจุลศีล มัชฌิมศีล มหาศีลและโอวาทปาฏิโมกข์ศีล จึงเจเนจบในเวทนา 108 โดย เพิ่มจากส่วนอดีตกับปัจจุบันรวมเป็น 72 แล้วให้รวมเวทนาที่เนื่องกันอยู่ อีก 36 ที่จะกระเพื่อมใน ส่วนอนาคตซึ่งเป็นความรู้สึกสันสะเทือนถึงจิตไร้สำนึก (unconscious) ได้หรืออ้าวะที่เปรียบเทียบ เหมือนเครื่องหมักดองตัวยีสต์ที่จะพร้อมก่อเชื้อเจริญทางโลกิยะขึ้นได้ตลอดเวลา แต่อรหัตต์ของพุทธ สามารถสลัดคืนหรือนิสรณะแม้ในส่วนสภาวะรูปของจิตไร้สำนึกได้ จึงมีแต่สภาวะสูญส่งสม จากอดีตมาในปัจจุบันก็เป็นสูญคั้งนี้ เมื่อปรากฏต่อไปในอนาคตก็ยังเป็นสภาวะสูญอยู่นั่นเองพร้อมกับ เป็นสภาวะพลวัต (dynamic) ที่ไหลเลื่อนเชื่อมต่อเนื่องกันของกาลเวลาทั้ง 3 ดำเนินไปตามเหตุ ปัจจัยการอย่างเป็นกระแสที่ตัดให้เป็นกรอบอดีต-ปัจจุบัน-อนาคตไม่ได้ จึงพ้นความไม่รู้เรื่อง ปฏิกิจสมุปบาทอันเป็นข้อที่ 8 (สุดท้าย) ในการพันอวิชชาสวะ 8 เป็นพระอรหัตต์

6.3.2 ตัวแบบพัฒนาการต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ (หรือที่พึงประสงค์) ระดับปัญญาทัศน์ พัฒนาการของจิตวิญญาณมนุษย์ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ คือต่ำกว่าเส้นทแยงมุมของแนววงกลมจาก จรณะ 4 ถึงวิชา (ดูแผนภูมิในข้อ 6.2) เนื่องด้วยเหตุ 3 ประการ คือ

6.3.2.1 ไม่รู้จักหรือไม่มีองค์ความรู้จรณะ 15 วิชา 8 ที่สมบูรณ์พอจึงชื่อว่า ปริยัติไม่เพียงพอ

6.3.2.2 ปฏิบัติไตรสิกขาแต่ไม่สามารถมีผลเข้าไปยกระดับจิตวิญญาณเป็น ไตรสิกขาขั้นอธิให้ครบถ้วนได้เป็น อธิปัญญาได้มาจากอธิจิตและอธิศีล

อธิจิตได้มาจากอธิศีล

อธิศีลได้มาจากจรณะ 4

ทั้งนี้เพราะปฏิบัติฝึกฝนไตรสิกขาโดยไม่มีความรู้สัมพันธ์กับจรณะ 15 วิชชา 8 จึงชื่อว่าปฏิบัติไม่เพียงพอ

6.3.2.3 “ปริยัติอาพาธ ปฏิบัติอาพาธ ปฏิเวธจึงอาภัพ” (สมณโพรธิรักษ์ 2554 ถิ่นออกมาจากศีล น.119) เพราะทำให้เป็นไตรสิกขาขั้นอธิไม่ได้ จึงไม่เข้าใจว่า

ปริยัติ เริ่มต้นที่ควบคุมกายด้วยศีลที่ปฏิบัติไม่ผิดทางหรืออธิศีลจากจรณะ 4

ปฏิบัติ มีผลขึ้นที่จิตด้วยศีลจากจรณะ 4 นั้น เป็นความเจริญยิ่งขึ้น (อธิจิต) ด้วยสัทธรรมและฌาน

ปฏิเวธ เป็นผลลัพท์ที่จิตบริสุทธิ์และมีปัญญาระดับญาณทัสสนะหรืออธิปัญญาที่มี วิมุติ 5 มาตามลำดับด้วยวิชา

จึงทำให้เห็นชัดว่าจรณะ 15 วิชชา 8 สัมพันธ์กับระบบการศึกษาคือ ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ และเป็นตัวเรียนฝึกฝนทำให้เกิดมีไตรสิกขาขั้นอธิ คืออธิศีล อธิจิต อธิปัญญาครบถ้วน

ดังนั้นคำตอบของการช่วยยกระดับบุคคลที่เป็นกัลยาณชนในระดับปัญญาทัศน์ให้เข้าสู่โลกุตตระอยู่ในบทวิเคราะห์ภาค 3 (ข้อ 4.3.2) โดยคุณแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างจรณะ 15 วิชชา 8 ที่สัมพันธ์กับไตรสิกขา ซึ่งจะส่งสมผลสัมฤทธิ์ให้ได้โลกุตตระเป็นอริยบุคคล 4 ระดับ โดยเน้นขั้นตอนแรกที่ทำให้กัลยาณชนเป็นโคตรภูชนเข้าสู่โลกุตตระ ก่อนจะเข้าสู่วงจรหรือวงรอบต่อ ๆ มาของอริยบุคคล 4 จริง ซึ่งได้มาเพิ่มรายละเอียดในแผนภูมิข้อ 6 กับข้อ 6.2.1 และดังจะมีเพิ่มเติมในข้อ 6.3.3 ต่อไป

6.3.3 ตัวแบบพัฒนาการสูงกว่าเกณฑ์ปกติ (หรือที่พึงประสงค์) ระดับวิชาทัศน์เชิงบูรณาการซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่เกินขอบเขตงานวิจัย เพราะเป็นเรื่องละเอียดอ่อนภายในจิตวิญญาณของโสดาบันยังมีความเจริญที่ต้องค้นคว้าวิเคราะห์เพิ่มเติมต่อไป เช่น โสดาบัน 3 ระดับคือ

สัตตักขัตตอุปรมะ โสดา 7 ชาติ อาศัยองค์คุณ โสดาบัน 4

โกถังโกละ 3 - 2 ชาติ อาศัยญาณ 7 ของโสดาบัน

เอกพีชี 1 ชาติ อาศัยองค์คุณ 8 ของโสดาบัน

ถ้าเกณฑ์ชีวิตทั้ง 3 ถูกพิจารณาว่าส่งเสริมโสดาบัน 3 ระดับได้ ก็แสดงว่าโสดาบันสามารถยกระดับอินทรีย์พละของอริยภูมิโสดาบันฐานศีล 5 เดียวกัน ต่างกันเป็น 2 สาย คือสายศรัทธามีความเชื่อ น้อมจิตไปในธรรม 6 อย่าง คือหุตา จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นศรัทธาฐานุสสารีมีผลเป็นศรัทธาวิมุตตสาย ปัญญา ธรรม 6 อย่างเหล่านี้ทนต่อการเพ่งโดยประมาณอันยิ่งแห่งปัญญาของบุคคลใดเป็น

ซัมมานุสสารี มีโศดาปัตติผลเป็นทิฏฐิปัญญาตามพุทธวจนะแล้วจะมีความเจริญสูงขึ้นตามหมวด 4 ของจรณะ 15 วิชชา 8 เป็นเรื่องที่พระพุทธรองค์พึงประสงค์ กล่าวคือพระโศดาบันกับพระอรหันต์ต่างกันในการเห็นธรรม โดยมีหลักการว่าพระโศดาบันเห็นทุกชั้นตอนเหมือนพระอรหันต์ได้แต่ต่างกันตรงที่พระอรหันต์เป็นผู้หลุดพ้นเพราะไม่มีความยึดมั่น (และมีรายละเอียดของสภาวะจิตสภาวะธรรมที่เป็นจริงเหนือระดับตรรกะได้อย่างลึกซึ้งแล้ว – ผู้วิจัย) ยกตัวอย่างพุทธวจนเกี่ยวกับอินทรีย์ 6 (หู ตา จมูก ลิ้น กาย ใจ - ผู้วิจัย)

ภิกษุ ท. อินทรีย์หก คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ มนินทรีย์

ภิกษุ ท. เมื่อใดอริยสาวกฐัดแจ้งตามเป็นจริง ซึ่งความเกิดขึ้น ความตั้งอยู่ไม่ได้ ซึ่งรสอร่อย ซึ่งโทษอันดำทราวม และซึ่งอุบายเป็นเครื่องสลัดออกแห่งอินทรีย์หกเหล่านี้

เราเรียกว่าเป็น โศดาบัน มีอันไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงแท้ต่อพระนิพพาน จักตรัสรู้พร้อมในเบื้องแท้ (มหาวาริ. สํ 19/271-272/902-903, อ้างจาก พระศีกฤทธิ โศตติสโล, 2554 ก : 143)

ภิกษุ ท. (ข้อความเหมือนของโศดาบัน) ต่างกันตรงที่มีข้อความเพิ่มขึ้นคือ ซึ่งอุบายเป็นเครื่องสลัดออกแห่งอินทรีย์หกเหล่านี้ ดังนี้และเป็นผู้หลุดพ้นแล้ว เพราะไม่มีความยึดมั่น เราเรียกว่าพระอรหันต์ มีสังโยชน์ในภพสิ้นไปรอบแล้ว เป็นผู้หลุดพ้นแล้วเพราะรู้โดยชอบดังนี้ (มหาวาริ. สํ 19/272/904 - 905, อ้างแล้ว : 144)

มีพุทธวจนะที่แสดงอุปาทานขั้น 5 อันจะลบเผาในหมวดฉานทั้ง 4 (ขนฺธ. สํ 17/196/297: 141)

มีพุทธวจนเห็นชัดในรายละเอียดของปฏิจจสมุปปาทไปพร้อมกับนัยยะของอริยสัจ 4 (นิทาน. สํ 16/51 - 53/91-93: 49 - 62)

แสดงว่าการเจริญขึ้นของโศดาบัน 3 ประเภท ก็เป็นความลึกซึ้งของระดับขั้นกตญาณ ในอริยสัจ 4 ที่ปฏิสัมพันธ์กับการเจริญขึ้นของ 4 หมวดธรรมในจรณะ 15 วิชชา 8 นั่นเอง

สรุปแล้วพระพุทธรองค์ไม่สรรเสริญความเนิ่นช้า จะเห็นว่าผู้บวชเป็นพระภิกษุก็ได้ภูมิที่รองรับอรหันตภูมิดังที่กล่าวกันอยู่ว่า มีจิวรป็นคุณธงชัยของพระอรหันต์ ดังนั้นความเจริญขึ้นของพระภิกษุในแถวท้ายสุดนี้เมื่อปฏิบัติสัมพันธ์กับจรณะ 15 วิชชา 8 ใน 4 หมวดคือจรณะ 4 สัทธรรม ฉานและวิชชานั้นก็เป็นการปฏิบัติก้าวออกจากภพ 3 คือกามภพ รูปภพ อรูปภพได้ก็เป็นการหลุดเกิดทางจิตวิญญาณ (เพราะระดับความเป็นสัตว์ – คนระดับต่าง ๆ ของโอปปาติกะ) ขึ้นเป็นอริยบุคคล 4

แต่สำหรับฐานฆราวาสถือศีล 5 ละอบายมุข ศรัทธาในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มั่งคั่งเป็นสัตว์คักขัตตุปรมะ โศดาแล้ว พระพุทธรองค์ก็ยังคงตรัสสอนโลกุตตรธรรมไปตามลำดับ 4 หมวดของจรณะ 15 วิชชา 8 คืออินทรีย์ 6 ในฐานสัทธรรม, อุปาทานในขั้น 5 ในฐานฉานและ

อริยสัจจในฐานวิชา ซึ่งเป็นเหตุปัจจัยที่ปฏิสัมพัทธ์ด้วยปฏิจสมุปบาทในการเหนือกาละทั้ง 3 คือ เวทนา ปัจจุบัน 36 อดีต 36 และอดีตเนื่องกับอนาคต (นิยต) อีก 36 รวมเป็นเวทนา 108 ที่พระโสดาบันเอกพีธีจะย่อมรู้และฝึกฝนอยู่เพื่อสำเร็จผลในสัมโพธิปราชญะเที่ยงแท้ต่อการเป็นพระอรหันต์แก่พระโสดาบัน โกลังโกละก็อยู่ตรงกลางระหว่างเอกพีธีกับสกัดกั้นตัดปุระมะโสดา ทั้งหมดนี้จึงเป็นผลปฏิสัมพัทธภาพของกระบวนการปฏิจสมุปบาทเป็นครรลองและก่อเกิดเป็นตัวแบบของโสดาบัน 3 ระดับ อันเป็นความเจริญเพิ่มขึ้นตามลำดับของกตญาณ ซึ่งโสดาบันที่เข้าใจได้ (แม้จะลึกซึ่งรู้ได้ยากตามเห็น ได้ยาก) ก็เป็นผลสำเร็จที่สงบสันติเจริญยิ่งขึ้นในโลกุตตรธรรมแน่แท้

ด้วยองค์ความรู้จากบทที่ 2 มาถึงบทที่ 6 ทำให้มีพื้นฐานความรู้พุทธธรรมวิชาจรณสัมปันโน: จรณะ 15 วิชา 8 ในระดับเพียงพอที่จะนำไปวิเคราะห์ต่อยอดหลักพุทธธรรมให้แก่แนวทางบูรณาการตะวันตกรวมถึงแนวทางการประยุกต์ใช้ในการพัฒนามนุษย์ให้มีคุณภาพชีวิตที่สมคูลผาสุก สงบสานติกับโลกสิ่งแวดล้อมอันเป็นการลดหายนะธรรมเหตุแห่งวิกฤตโลกให้ผ่านพ้นไปได้ ดังมีรายละเอียดในบทที่ 7 ต่อไป